

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GABRIEL MARCEL'DE İNSAN VE SOMUTLUK
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Emin ÇELEBİ

HAZIRLAYAN
Bilge SARIOĞLAN

MALATYA-2018

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

GABRIEL MARCEL'DE İNSAN VE SOMUTLUK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
BİLGE SARIOĞLAN

DANIŞMAN
PROF. DR. EMİN ÇELEBİ

Malatya - 2018

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GABRIEL MARCEL'DE İNSAN VE
SOMUTLUK**

YÜKSEK LİSANS

DANIŞMAN
PROF. DR. EMİN ÇELEBİ

HAZIRLAYAN
BİLGE SARIOĞLAN

Jürimiz 16.07.2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans/ ~~doktora~~ tezi (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarak *Felsefe* Anabilim, Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı	imzası
1. Prof. Dr. Sakir Bettiç	<i>[Signature]</i>
2. Prof. Dr. Emin Çelebi	<i>[Signature]</i>
3. İ. A. Doç. Dr. Yakup T. D. I. Z.	<i>[Signature]</i>
4.	
5.	

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih vesayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Unvan Ad Soyad
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Mehmet KUBAT

ONUR SÖZÜ

“Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum“Gabriel Marcel'de İnsan ve Somutluk” adlı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve gelenekleri gözeterek tarafımda yazıldığını bütün kaynakların hem metin içinde hem de kaynakçada usulüne uygun olarak gösterildiğini belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Bilge SARIOĞLAN

BİLDİRİM

Prof. Dr. Emin ÇELEBİ danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “GABRIEL MARCEL'DE İNSAN VE SOMUTLUK” isimli tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece İnönü Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../02/2018

Bilge SARIOĞLAN

ÖNSÖZ

Varoluşçu felsefenin önde gelen isimlerinden biri olan Gabriel Marcel, doğal olarak felsefesinin ana sorunsalı olan insanı ele almış, ancak bunu yaparken insana ilişkin özgün kavramsallaştırmalarda bulunmuştur. Bize göre bu bağlamda felsefesinin merkezine yerleştirdiği en önemli kavramlardan biri ‘somutluktur.’

Modern Dönemle birlikte, bilim ve teknikte baş döndürücü gelişmelerin yaşandığını biliyoruz. Bütün bu gelişmelerin bir yandan insana hizmet aracı olarak görülebilme imkanına karşın, öte yandan insanın varoluşsal pozisyonunu göz ardı ettiğini ve insanın birey, dolayısıyla özne oluşuna önemli ölçüde ket vurduğunu söylemek mümkündür. Hatta bireysel mahiyet bir yana insan neslini yok edebilecek bir potansiyeli haiz olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin, bütün insanlığı yeryüzünden silebilecek potansiyelde silahların ortaya çıkması, ekosistemde meydana gelen arızalar, çevresel tahribatlar makro ölçekte insan türü için göz ardı edilmeyecek tehditler içermektedir. Ayrıca ortaya çıkan ekonomik düzen, iş hayatındaki otomatlık, değer ölçümlerinin maddi-olgusal düzleme oturtulması gibi sorunların da insan teki için önemli varoluşsal tehditler olduğu aşıkardır. Genel itibarıyla söyleyecek olursak, serencamı 17. Yüzyıla dayanan insanın merkezsizleşmesi sorununun son yüzyılda zirve yaptığını söyleyebiliriz. Günümüzdeki kadar çok boyutlu olmasa da Marcel’in yaşadığı dönemde de önemli insani krizlerin yaşandığını biliyoruz. İki dünya savaşı görmüş bir filozofun insani dramlardan hareketle gerçeklik ve somutluk temelinde bir felsefe inşa etmesi anlaşılır bir durumdur.

Çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Marcel felsefesindeki temel kavramlarından hareketle insan tasnifini inceledik. Marcel, yaşamış olduğu çağda insanın özüne yabancılaştığını ve fonksiyonları ile ifade edildiğini dile getirir. Filozofun yaptığı eleştirilere bağlı kalarak ve verdiği örneklerden hareketle insanı ve insanın kendi varlığını nasıl daha anlamlı kılabileceğini ifade etmeye çalıştık.

İkinci bölümde, öncelikle, Marcel’de somutluk kavramını ve insanın varlığa nasıl katılabileceğini ifade ettik. Bununla beraber somutluğun, öznelararası ilişkilerde nasıl temellendirildiğini gösterdik. Daha sonraki başlıklarımızda, sevgi, sadakat, umut ve iman deneyimleriyle varoluşunu anlamlı hale getiren somut insanın önemini belirttik.

Tez çalışmamda; ilgi ve desteğini esirgemeyen, yönlendirmeleri ile çalışmamı daha nitelikli hale getirmeme vesile olan danışmanım Prof. Dr. Emin Çelebi'ye minnettarım. Tez savunmasında, olumlu eleştirileri ve katkıları ile ufkumu açan Prof. Dr. Şahabettin YALÇIN, Prof. Dr. Mehmet ÖNAL ve Yrd. Doç. Dr. Yakup YILDIZ hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamı görmeye ömrü kifayet edemeyen rahmetli babama, çalışmam süresince benimle birlikte tüm zorlukları göğüsleyen ve bana sabırla güç veren kıymetli anneme, öğrencilik hayatım boyunca her zaman yanımda olan Güneydoğu Gazi'si ağabeyim Basri'ye sonsuz şükranlarımı sunarım.

ÖZET

Bu çalışmada, Gabriel Marcel felsefesinde insanın yeri ve önemi ve bu bağlamda somutluk kavramının ne anlama geldiği incelenmiştir. Modern Dönem ile birlikte bilim ve teknik alanındaki gelişmeler bir yandan insan yaşamını kolaylaştırıcı bir rol üstlenirken diğer yandan da insanı merkezi konumundan uzaklaştırmatehlikesini beraberinde getirmektedir. Başka bir deyişle insan, özne gibi görünmekle birlikte gerçekte nesneleşmeye doğru yol almaktadır. Bu tehlikenin farkında olan varoluşçu düşünürler halkasından olan Marcel insanın bu trajik varoluş durumunu kendi terminolojik özgünlüğü içerisinde ele almakta ve onu kendi bütünlüğü içerisinde anlamlandırmaya çalışmaktadır. Marcel'e göre insan kendi varlığını sorgulamayı unutmuş ve kendisine yabancılaşmıştır. İnsan bu çağda sahip olduğu ve ürettiği şeylerin esiri olmuş, sahibi olduğu şeylere kontrolsüz bir arzu ile bağlanmıştır. Marcel insanın yaşam pratiğinden yola çıkarak her türlü soyutlamanın ve kavramsal düşüncenin karşısına varoluşun somutluğu koymuştur. Şunu vurgulamak gerekir ki Marcel, yaşam ve deneyimi geleneksel anlamından soyutlayarak yepyeni bir kavramsal içerik ile kullanmaktadır. Bütün bu kavramların hayata geçirilmesi kaçınılmaz olarak özneler arası bir ilişkiyi gerektirir. İşte Marcel'in somutluk kavramı özneler arası ilişkilerin hangi temeller üzerine inşa edilebileceğini göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: İnsan, Somutluk, Varoluşçuluk, Bilim ve Teknoloji

ABSTRACT

In this work we investigated the place and importance of man in the philosophy of Gabriel Marcel, and in this context, what the concept of concreteness means. The developments in science and technology together with the modern era on the one hand seem to undertake a role that facilitates human life; on the other hand, it brings the danger of decentralising the human being. In other words, people seem to be the subject but in reality they become to be an object. As a member of the existential thinkers who are aware of this danger, Marcel discusses this tragic existence of man in the context in his specific philosophical terminology and tries to make it meaningful in his harmony. According to Marcel human being has forgotten to question his being and he has become alienated to himself. Among the events of the ages, man has been captivated by his possessions and is stuck on them with an uncontrolled desire. Marcel set out on the basis of man's life practice and puts the concreteness of existence against all kinds of abstraction and conceptual content, abstaining from the traditional sense of life and experience since he puts a new meaning to them. All these concepts realization inevitably needs an intersubjects relationship. And the concreteness concept of Marcel shows us on which basis this intersubjects relationships should be built.

Key Words: Human Being, Concreteness, Existentialism, Science and Technology

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY	ii
ONUR SÖZÜ.....	iii
BİLDİRİM.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

GABRIEL MARCEL'İN İNSAN TASNİFİ

1.1. Fonksiyonlarına İndirgenen İnsan	10
1.2. Obje Karşısında İnsan	14
1.3. Ben, Sen ve Aşkın Varlık	16
1.4. Refleksiyon ve İnsan	22

II. BÖLÜM

GABRIEL MARCEL'DE İNSAN VE SOMUTLUK

2.1. Bedene Bürünme ve Katılma	32
2.2. Özneler Arasılık	37
2.2.1. Ben-Nesne İlişkisi.....	37
2.2.2. Ben-O İlişkisi.....	38
2.2.3. Ben-Sen İlişkisi.....	39
2.2.4. Mutlak Sen	43
2.3. Varoluşun Somut Göstergeleri.....	46
2.3.1. Sevgi, Sadakat ve Ölüm	46
2.3.2. Umut	55
2.3.3. İman	58
SONUÇ	61
KAYNAKÇA.....	64

GİRİŞ

Gabriel Marcel'in Hayatı ve Eserleri

Marcel 7 Aralık 1889'da bir diplomatın oğlu olarak Paris'te dünyaya geldi. Babası, Fransız hükümeti tarafından Stolkhom'a gönderildiğinden dolayı çocukluğunun bir kısmı İsviçre'de geçti.¹ O, dört yaşında annesini kaybetti ve bu kayıp onun üzerinde derin izler bıraktı. Bu durum üzerine Marcel ileriki yaşlarında şöyle der: "Tüm çocukluğuma ve hayatıma varoluşumu sarsan annemin ani ölümü egemen olmuştur."²

Çocukluk yıllarından sonra 1906'da Fransa'ya dönen Marcel Sorbonne'ye felsefe öğrencisi olarak girdi. 1907'de lisansını tamamlayan filozof Fransa'da konferanslar veren Bergson'dan büyük ölçüde etkilendi. Daha sonraki yıllarda o, Josiah Royce ve F.H. Bradley gibi isimleri takip etti. Diploma tezini "S.t. Coleridge'in Metafiziksel Düşüncelerinin Shelling Üzerine Etkisi" adlı çalışması ile tamamladı. Bu bakımdan Shelling onun etkilendiği filozofların başında gelmiştir.³

I.Dünya Savaşı'nda Kızıl Haç'ın haber alma servisinde görev almaya başlaması onun hayatını gölgeleyen bir başka olaydır. Buradaki görevi yaralı olarak hastanelerde yatan hastaların ailelerine bilgi vermektir. Ellerindeki esirler ve yaralılar hakkındaki bilgiler sayesinde yaralıların yakınları ile sürekli irtibat halinde olan Marcel, verdikleri bilgilerin çoğunun bu kimselerin ölmüş oldukları yönünde olduğunu söyler.⁴ Burada edinmiş olduğu deneyimleri ve bu durumların onun üzerinde nasıl bir etki bıraktığını Savaş sırasında yazmış olduğu *Metafizik Günlük* adlı eserinde görmek mümkündür.

Savaştan sonra Marcel, Jacqueline Bougner ile evlendi. 1947 yılından onun eşi tedavisi olmayan bir hastalığa yakalandı ve hayata veda etti. Bu olay Marcel'in çocukluğundaki trajik olayların tekrar gün yüzüne çıkmasına neden oldu. Hayatı boyunca yaşamış olduğu trajik olaylar onun felsefi inşası açısından önemli bir yere sahiptir. Bu bakımdan eserlerinin çoğunda sevgi, sadakat, umut ve iman gibi insanın edindiği temel deneyimlere olan vurguyu ve somut insanı görmek mümkündür.

¹Schrift, Alan, D., *Twentieth-Century French Philosophy Key Themes and Thinkers*, Blackwell Yayınları, 2006, s. 163.

²www.gabrielmarcel.blogspot.com. (14. 02. 2018).

³Schrift, a.g.e., s. 163-164.

⁴Koç, Emel, *Gabriel Marcel Üstüne*, (1. Baskı), Pegem Akademi, 2014 Ankara, s. 4.

1951-1952 yıllarında Aberdeen Üniversitesi'nde, 1961-1962'de Harvard Üniversite'sinde kısa görevlerde bulunmasına rağmen felsefi gelişimini çoğunlukla serbest bir şekilde yazdığı yazılarına borçludur. Eserlerinin çoğunda bilimsel düşüncenin insan deneyimini geri planda bırakmasıyla ilgilenir. Ona göre bilim ve tekniğin indirgemeci anlayışı hayatın gizeminin anlaşılmasına engel oluşturur. Ayrıca Marcel modern çağın insanını fonksiyonları ile ön plana çıkması bakımından eleştirir. Bu çağda fonksiyon düşüncesi “var olmanın” kutsallığını yok etmiştir. Filozof bu eleştirilerini sanat, edebiyat ve felsefi eserlerinde dile getirir. Marcel 8 Ekim 1973'te hayata veda etmiştir. Onun önemli eserlerini şu şekilde sıralayabiliriz.

1. *Being and Having* (1935)
2. *Metaphysical Journal* (1927)
3. *Homo Viator: Introduction to the Metaphysic of Hope* (1940)
4. *Man against Mass Society* (1951)
5. *Creative Fidelity* (1940)
6. *The Mystery of Being I-II* (1949-1950)
7. *Existential Background of Human Dignity*
8. *Tragic Wisdom and Beyond*(1968)
9. *The Broken World* (1932)
10. *On The Ontological Mystery* (1933)

Gabriel Marcel'in yukarda belirtilen eserlerinin hiçbiri hali hazırda Türkçe'ye çevrilmiş değildir. Bununla birlikte Marcel üzerine yapılan müstakil eserlerin varlığından bahsetmek mümkündür. Doktora düzeyinde iki, yüksek lisans düzeyinde ise üç akademik çalışma mevcuttur. Doktora tezleri; Celaledin MUŞTA “Gabriel Marcel'in Varoluşçuluğu”, Fulya BAYRAKTAR “Gabriel Marcel'de Bağlanma” yüksek lisans tezleri; Mehmet BORAN “Gabriel Marcel'de Somut Felsefe”, Zübeyir USTABAŞI “Gabriel Marcel'in Varoluşçuluğunda Dini Tecrübe”, Gül CEVAHİR ŞAHİN “Etre Et Avoir Chez Gabriel Marcel” vardır. Ayrıca kitap çalışması olarak Emel KOÇ tarafından kaleme alınan *Gabriel Marcel Üstüne* isimli eseri zikredebiliriz.

Gabriel Marcel Felsefesinde Varoluşun Ana hatları ve Temel Kavramları

Varoluşçuluk modern dünyadaki ilerlemeler karşısında varoluşun amacını sorgulayan ve bilhassa insanın biricikliğine ve deneyimlerinin subjektifliğine vurgu yapan bir akımdır. Başka bir deyişle varoluşçuluk dünyada insan olarak var olmanın ne anlama geldiğini irdeler. Felsefesinde insanı ve onun edinmiş olduğu deneyimlerin biricikliğini vurgulayan filozoflardan biri de Gabriel Marcel'dir.

Varoluşçuluk akımının ana temalarından biri olan yabancılaşma Marcel felsefesinde yoğun bir şekilde ele alınır. İnsanın tabiatından veya özünden uzaklaşması olarak ifade edilen yabancılaşmanın birçok sebebi vardır. Bu etkenler teknolojik, ekonomik, toplumsal ve psikolojiktir. Teknolojik faktörleri ön plana çıkaran yaklaşıma göre yabancılaşmanın kaynağında modern dünyada hızla ilerleyen teknoloji vardır. Bu yaklaşıma göre insan veya insan hayatı tıpkı bir teknolojik alet gibi makineleşmeye başlar.⁵ Marcel'e göre de bilim ve teknolojideki ilerlemeler karşısında insan, kendi doğasından ve benliğinden uzaklaşır. Marcel'e göre bu yabancılaşmanın en önemli sebebi insanın sahip oldukları ile ilişkisinde yatmaktadır. Filozofa göre yabancılaşma ancak insanın sahip oldukları ile ilişkisini sorgulaması ve asıl varlık alanına yönelmesi ile aşılabilir.

20. Yüzyıl'da fiziksel ve maddi dünyaya yönelerek büyük ilerlemeler kaydeden bilim ve teknolojinin büyük başarıları imza attığı inkâr edilemez. Ancak bu ilerlemeler karşısında insan da gittikçe kendi öznelliğinden, kişisel özgürlüğünden kopmuş ve nihayetinde kaybolmuştur.⁶ Marcel'e göre yaşanan bu olumsuzluklar sebebiyle modern dünyada insan yaşamı da bir yabancılaşma ve kırılmaya uğramış, insan varoluşsal anlamını kaybetmiş ve değerleri yok olmuştur. Nitekim *Kırık Dünya* adlı eserinde, kırık dünyanın duran bir saat gibi olduğunu fakat o saati kulağımıza götürüp dinlediğimizde hiçbir şey duyamayacağımızı insan dünyası diye adlandırdığımız şeyin eskiden bir kalbe sahip olduğunu ancak o kalbin artık atmadığını söyler.⁷ Böyle bir dünyada insan yerine getirdiği fonksiyonlarıyla veya işlevleriyle ön plana çıkar. Örneğin öğretmen, antrenör veya mühendis belirli bir fonksiyonu yerine getirmek durumunda olan insanlar

⁵ Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, (7. Baskı), Paradigma Yayıncılık, İstanbul 2010, s. 1671.

⁶ Akarsu, Bedia, *Çağdaş Felsefe*, Düşün Dizisi, İstanbul 1979, s.110.

⁷ Marcel, Gabriel, *Gabriel Marcel's Perspectives On The Broken World, The Broken World A Four-Act Play*, (çev. Katharine Rose Hanley), Marquette University, s. 154.

için kullanılır. Teknolojiye paha biçilmez bir değer atfeden insan arzularını tatmin etmek için dünyayı bir hammadde olarak görme eğilimindedir. Bu suretle çağdaş dünyada insan hem kendi varlığı hem de dünyanın varlığındaki kutsallığı gölgelemiştir. Dolayısıyla insanın “fonksiyonel olma”sı değerli görülmüştür. Başka bir deyişle insan fonksiyon ya da görevleriyle ve başka şey ya da insanlarla olan ilişkileriyle tanımlanır.⁸ Bu durumun bir sonucu olarak insanlar kendilerini ve başkalarını fiziki, zihinsel ve sosyal olarak karşılıklı ilişkileri olan bir fonksiyonlar sistemi olarak görmektedir. Bu tür bir düşünce tarzının sonucu insanın nesne muamelesi görmesidir. Oysa insan nesneden farklıdır yalnızca fiziksel ve biyolojik olarak ele alınmamalıdır. Dolayısıyla insanın ne olduğunu değil kim olduğunu ve neler hissettiğini araştırmak gerekir. Marcel tam da bu noktaya odaklanarak insanı ‘ben’ ve beden bütünlüğü içinde anlamaya çalışır

Marcel söz konusu eserinde tekniğin insanın hizmetinde değil insanın tekniğin hizmetinde olduğunu ifade eder. Filozofa göreteknolojik gelişmelerin akıl almaz ilerleyişi karşısında insantekniğin merhametine kalmıştır.⁹ Bununla birlikte Marcel’in bilim ve tekniğe karşı olduğu anlamını çıkarmamamız gerekir. Dikkat edilmesi gereken husus teknolojinin soyut ve yapaya yönelen tavrıyla bir anlam kaybını da beraberinde getirmesidir.¹⁰ Marcel felsefesinde insan varoluşunun anlamlı hale gelmesine engel teşkil eden tek durum bilim ve teknoloji değildir. İnsanı ruh ve beden birliği içinde değerlendiren filozof, Kartezyen ve idealist felsefeleri soyut bir ilkeyi temele almaları bakımından eleştirir.

Marcel’e göre Kartezyen felsefe ‘ben’i soyut kavramlara sığdırmış ve onu epistemolojik düzeyde değerlendirmiştir. Oysa Marcel’in amacı Kartezyen felsefe gibi iyi bilinen felsefi doktrinleri yorumlamak değildir. Onun asıl amacı benim bedenim olarak hissedilen beden tarafından oluşturulan saydam olmayan malumatlarla doğrudan ben ve bedeni kavramaktır.¹¹ Filozof bu yüzden soyut ilkelerin yerine somut durumların tasvir edilmesini amaç edinen bir felsefe geliştirir. Somut felsefe yapmak “ben varım”dan ziyade “biz varız” temelinde, varoluştan varlığa doğru bir hareketle metafiziksel düşünceyi yaşayan deneye dayandırmaktır. Başka bir deyişle

⁸ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, s. 672.

⁹ Marcel, Gabriel, “*Ontolojik Muamma Üzerine*”, *Metafizik Nedir?* (çev. Ahmet Aydoğan), 1999, İstanbul.

¹⁰ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, s.450.

¹¹ Marcel, Gabriel, *Being and Having*, (çev. Katharine Farrer), (1. Baskı), The University Press, 1949, Glasgow, s.170.

intersubjetivite bağlamında insanın varlığını Tanrı ile birlikte anlamaktır.¹² Bu izahlar bize Marcel'in ateist varoluşçulardan ayrılan yönleri hakkında bilgiler verir. Örneğin Tanrı ateist varoluşçulardaki gibi insanın özgürlüğüne engel değildir. Bu noktada Marcel ve Sartre arasında kıyaslama yapabilmek mümkündür. Sartre'a göre insan yaratılmamıştır zorunlu olarak vardır. Yeryüzüne geldiği ve yaptıklarından sorumlu olduğu için özgürdür. Fakat Tanrı kabul edilirse özgürlük söz konusu olamaz çünkü eylemlerimize yön verecek bizi bizi haklı veya suçlu gösterecek bir değerden bahsetmiş oluruz.¹³ Bu bakımdan Sartre felsefesinde özgürlük Tanrı'nın dahil olmadığı bir alanda geçerlidir. Oysa daha önce ifade ettiğimiz üzere Marcel felsefesinde insan özgürlüğü Tanrı ile anlam kazanır. Böylece Marcel ateist filozofların "değer alanında" karşılaşmış oldukları bazı güçlükleri kendine özgü açıklamalarla kavramsallaştırır.

Marcel kullandığı sevgi, sadakat, iman ve somut insan kavramlarıyla insanın dünyadaki varoluş gayesini anlamaya çalışır. Somut felsefesi veya insanın edinmiş olduğu deneyimlerin betimlenmesi bu kavramlar etrafında şekillenir. Somut felsefede dikkat çeken bir diğer husus ise insanın bir durum içerisinde olmasıdır. İnsanın bir durum içinde olması 'ben'in kendisini yaşamış olduğu tecrübeler ışığında kavrayabilmesidir. Oysa insan soyut, rasyonel ve idealist sistemli felsefeler ışığında anlaşılmaz. Çünkü soyutlama yapmak bir nesnede olan ortak özellikleri belirleyerek belirli bir kavrama ulaşmaktır. Örneğin her insandaki ortak özelliklerden hareketle insan kavramına ulaşılır. Filozofa göre bu durumda her insanın bireysel olarak edinmiş olduğu tecrübeler, duygular ve düşünceler göz ardı edilmiş olur. Marcel'in soyutlamaya itirazı bu noktadır. Oysa filozofa göre her insan diğer insanlar arasında biriciktir, kendine ait yaşamışlıkları vardır, varoluşunu edinmiş olduğu bu yaşamışlıklardan hareketle idrak etmeye çalışır. İnsan varoluş yolunda varlıktan elini eteğini çekmez. Oysa soyutlama zihinsel bir işlemdir.¹⁴ Bu süreçte belirli kategoriler ön plana çıkar ve belirli kategorilerin ön plana çıkmasıyla soyut olan somut olanın yerine geçer.¹⁵

¹² Marcel, Gabriel, *Man against Mass Society*, (çev. G.S Fraser), S.T Augustine's Press South Bend, India, 2008, s. 10.

¹³ Sartre, Jean Paul, *Varoluşçuluk*, (25. Baskı), (çev. Asım Bezirci), Say Yayınları, İstanbul 2015, s. 47.

¹⁴ Marcel, *Man against Mass Society*, s. 115.

¹⁵ Marcel, *Man against Mass Society*, s. 119.

Marcel felsefesinde Varlık ve varoluş kavramları temel noktaları oluşturur. Filozof bu kavramlar bağlamında derin düşünme veya refleksiyon,ben ve beden bütünlüğü gibi konuları ifade etmeye çalışır.

Marcel felsefesinin temel hareket noktası *The Mystery of Being* adlı eserinde belirttiği üzere “Ben Kimim?” sorusudur. “İnsan nedir?” denildiği vakit onu sahip olduğu nesneler veya cisimler çerçevesinde mi anlamak gerekir? Yoksa insanı sahip olduklarından ayırarak ben ve beden bütünlüğü içinde mi değerlendirmek gerekir? Bu sorular üzerine düşünen, insan varlığını daha anlamlı hale getirmeye çalışan, soyut sistemlerden uzak bizzat bireysel tecrübelerle yönelen filozof varlık olmak ve sahip olmak arasında bir ayrıma gider. Bu ayrım beraberinde problem ve sır kavramlarını gündeme getirir. Filozofa göre problemi belirleyen şey onun objektif bir karaktere sahip olmasıdır. Problemin objektif bir karaktere sahip olması demek, insanın önünde duran, herhangi bir teknik ile çözülebilen, nesnel kıstaslara sığdırılabilen olmasıdır. Örneğin bozulan bir musluğun tamiri uygun bir teknik ile yapılabilir. Oysa sır, insan ve obje arasında herhangi bir ayrım gözetmeden insanı kuşatan birşeydir. Sır problem gibi tasavvur edilip uygun tekniklerle çözüme kavuşturulamaz.¹⁶

Marcel’e göre insanlar kendilerini sahip oldukları şeyler ile tanımlamaya meyillidirler. Mesela A kişisi kimdir? şeklinde bir soru sorulduğu zaman o sahiplikleriyle tanımlanır. Bu noktada insan nesne konumuna indirgenmekte ve insanın olmak bakımından gerçek değeri ifade edilememektedir. Böylece insan problem alanına dahil olmaktadır. Problem alanına indirgenen insan kendi hakikatini kavrayamaz başka bir deyişle varlık olamaz. Bu bakımdan “Varlığ”a da ulaşamaz. Peki, Marcel felsefesinde “Varlık” nedir? “Varlığ”ı nasıl bilebilirim?

Marcel’e göre varlık herhangi bir tanımlamaya sığdırılamaz ve düşünülemez; o, sır alanına aittir. O halde Varlık zorunlu olarak varolandır. Her ne zaman insan “Ben Kimim?” sorusu üzerine düşünürse varlık üzerine de düşünmüş olur. Zira insanın kendisi de bir varlıktır. Bu bağlamda Marcel’e göre varlığı bilmek veya onun sırrını bilmek ona katılmak ile olur. Filozofun felsefesine göre varoluş bu yol ile

¹⁶ Marcel, Gabriel, *Creative Fidelity*, (çev. Robert Rosthal), (1.Baskı), Fordham University Press, New York, 2002, s. 68.

gerçekleştirilir. İnsan ne kadar varlığa katılır ve sahip olduklarından ne kadar sıyrılırsa o kadar kendivaroluşunu gerçekleştirir.

Marcel'e göre insan daima bir durum içindedir. Bir durum içinde olmak demek insanın bedensel olarak dünyada olduğunun farkına varması demektir. Filozof için insan varoluşa anlam kazandırma yolunda öncelikle bedene bürünür. Bu noktada önemli olan insanın bedenini bir nesne olarak görmemesidir. Zira 'ben'in bedene bürünmesi varlığa katılması için gereklidir. Yine önemli olan objektiflikten ziyade sübjektifliktir. İnsanın bizzat somut deneyimler edinmesi ve bu deneyimler ışığında hayatına anlam kazandırmasıdır.¹⁷

İnsanın varoluşunu gerçekleştirmesi de onu bertaraf etmesi de kendi elindedir. Marcel için insanın kendisini aşmasında veya gerçekleştirmesinde yaratıcılık önemlidir. Nitekim o, yaratıcılık hususunda "derecesi ne olursa olsun, yaratıcılık varsa biz olmak diyarındayız"¹⁸ der. Kendine yönelen, kendini sorgulayan ve kendindeki gücün kaynağının ne olduğunu araştıran kişi diğer 'ben'ler ile iletişim kuracak, kendisini onlara açacaktır ve nihayetinde Tanrı ile karşılaşacaktır. Marcel "olmak" durumuna değinirken bir örnek verir: *Bana siz Bay So'sunuz değil mi diye? kim olduğumu soran sivil bir nüfus memuru düşünelim. Kesinlikle değilim dediğimde o iki sonuca ulaşacaktır. Ya bu kişi delidir ya da o başka bir kimliğe sahiptir. Fakat kesin olan şey onun asla şüphe etmeye başlamamasıdır. Benim ve onun için olmak fiili oldukça farklı bir anlama sahiptir.*¹⁹ Marcel olmak durumundan var olmayı anlar. Dolayısıyla insan yalnızca kimlik bilgileriyle ifade edilmeyen, kendini gerçekleştirmeye varlığını daha anlamlı hale getirmeye çalışan bir varlıktır.

Marcel felsefesinde varoluş nesnel olandan farklıdır. Varoluş, nesnel olan ile eş değer duruma getirilirse problem alanına dahil olur. Oysa Marcel felsefesinde varoluş insanın edinmiş olduğu tecrübeler ışığında somut bir şekilde kavranmalıdır. Her türlü rasyonalite ve soyutlamadan uzak bir şekilde insan kendi 'ben'ine yönelmelidir. İnsanın kendi benine yönelmesi refleksiyon tarafından gerçekleştirilir. Refleksiyon gündelik

¹⁷ Marcel, *CreativeFidelity*, 2002, s. 86.

¹⁸ Marcel, *Being and Having*, 1949, s.150.

¹⁹ Marcel, Gabriel, *The Mystery of Being, I. Reflection & Mystery*, (çev. G.S. Fraser), Chicago, Illinois, Henry Regnery Company, s.85.

hayatta alışkanlık zincirindeki kırılmalarda meydana gelebileceği gibi daha derin bir boyutta da gerçekleşebilir.

Sonuç olarak Marcel felsefesinde Varlık ve varoluş kavramlarının temel noktayı oluşturduğunu söyleyebiliriz. Refleksiyon ve türleri, problem, sır ‘ben’ ve diğer ‘ben’ler, umut, ölüm, sevgi, sadakat gibi diğer önemli kavramlar varoluşun Varlığ’a doğru olan yolculuğunda veya Varlık ve varoluş arasındaki sancılı süreçte meydana gelir. Marcel’e göre varoluş insanın hayatına anlam kazandıran, insanı nesneden ayıran, onu derin düşünmelere sevk eden dünyadaki amacını sorgulayan bir süreçtir. Varlık ise insanı kuşatan bir sırdır. Onu tasavvur ettiğimiz an problem alanına dahil olmuş oluruz. Dolayısıyla Varlık herhangi bir tasvirden veya tasavvurdan uzaktır. Varoluşunu gerçekleştirmek isteyen insan, problemötesi alanı görebilmeli ve kendisini sahip olduklarından ayrı görebilmelidir.

Marcel’in penceresinden bakıldığında insan, modern çağda fonksiyonları ile değerlendirilmektedir. Bundan dolayı o, varlığına yabancı kalmış ve değerler bakımından manevi bir kriz geçirmiştir. İnsan, varoluş amacını daha iyi anlayabilmek, hem kendi hem de muhatabının varlığına ebediyet kazandırmak için sevgi, sadakat, umut ve iman deneyimlerine sıkı sıkıya bağlanmalıdır. Daha önce sözünü ettiğimiz eserlerde, somutluk kavramının yeterince ele alınmadığını ve somut insana detaylı yer verilmediğini gördük. Bu açıdan çalışmamızın bu boşlukları doldurabileceğini ümit ediyoruz.

I.BÖLÜM

GABRIEL MARCEL'İN İNSAN TASNİFİ

Rönesans ile devrim niteliğindeki bilimsel gelişmeler başlamış insanın bütün yönlerini dikkate alarak “İnsan nedir?” sorusunu yanıtlamak zorlaşmıştır. Her bilim dalı insanın belli bir yönünü dikkate alarak onu tanımlamaya çalışmaktadır. Örneğin biyoloji insanı biyolojik özellikleri ile değerlendirirken psikoloji onun iç dünyasına yönelir. Bu açıdan bir bireyi diğer bireylerden ayıran herhangi bir farklılık söz konusu değildir. Bununla birlikte bireyin bizzat edindiği deneyimler ve düşünceler göz ardı edilir. İnsanın özelliği ve onun diğer bireyler arasındaki biricikliği ikinci planda kalır.

Modern dönem diye adlandırdığımız 17. Yüzyıl ile birlikte Kartezyen felsefe zihin ve beden arasında bir ayrım yapmış ve ben-beden bütünlüğüne zarar vermiştir. Descartes ‘düşünüyorum o halde varım’ önermesi ile temellenen felsefesi insan varlığını düşünmeye dayalı olarak açıklamıştır. Sonraki yüzyıllarda Hegel nesnel ve soyut temeller üzerine kurulu bir felsefe geliştirmiş, varlığı ve insanı bu bağlamda değerlendirmiştir. 17. ve 20. yüzyıl arasında geçen sürede birçok alan insanı ve dünyayı ağırlıklı olarak akıl ile anlama girişimlerinde bulunmuştur. Yaşanan bu gelişmeler Marcel’in de dahil varoluşçu filozofların eserlerine eleştiri konusu olmuş ve insan varlığının nasıl daha anlamlı hale gelebileceğini ifade etmişlerdir

Her geçen gün hızla gelişen bilim ve teknoloji karşısında bireyin ontolojik bütünlüğü zedelenmiş ve insan belirli kategorilere indirgenerek açıklanmıştır. Bu durum da bireyin obje gibi muamele görmesine neden olmuştur. Bu olaylar karşısında insana büyük bir önem atfeden bir akım doğmuştur: Varoluşçuluk. Söz konusu akımda insan olan vurgunun temel nedeni yukarıda bahsettiğimiz bütün olup bitenlerin insan ile ilgili olmasıdır. Çünkü insan salt bir çevrede var olan bir varlık değil aynı zamanda çevreyi tayin eden bir varlıktır da.

1.1.Fonksiyonlarına İndirgenen İnsan

Marcel bilim ve tekniğe getirmiş olduğu eleştiriler bağlamında fonksiyonları ile ön plana çıkan, yerine getirdiği vazifeler ile tanımlanan, varoluşunu unutmuş insanı ele alır.

Marcel bilim ve tekniğin ilerlemesine karşı değildir. Ona göre teknik somut saf bir şekilde ele alındığı zaman aklın belirli yetkisinin somutlaştırıldığı ve yine şeylerin görünen düzensizliğine bir anlaşılabilirlik prensibini girdiği ölçüde kötü olarak kabul edilemez.²⁰Filozofun eleştirdiği nokta insan için tekniğin bir araç olmaktan çıkıp amaç haline getirilmesi ya da putlaştırılmasıdır. Örneğin hız hareket veya hareketin niteliklerinden biri iken bugün bir gaye halindedir.²¹ Tekniğin amaç haline getirilmesi ile insan kendi benine yönelik tehditleri arttırmış ve kendi yarattığına esir olacak duruma gelmiştir. Sınırsız ihtiraslarından dolayı insanın fonksiyonel özellikleri ön plana çıkmış ve pratik olarak sunduklarıyla değerlendirilmeye başlanmıştır

Modern dünyada insan varlığını anlamlandırmakta ve amacının ne olduğu sorusuna yanıt vermekte zorlanmıştır. O, bir kimliğe sahip olan, işi olan, modern dünyanın işleyişine ayak uydurmaya çalışan bir varlık haline gelmiş ve nihayetinde kendisine yabancılaşmıştır. İşte Marcel'in felsefesi de insanın içine düştüğü bu yabancılaşmaya vurgu yaparak onun nasıl aşılması gerektiği üzerine yoğunlaşır. Bu bakımdan Marcel fonksiyon ve eylem arasında ayrım yapar. Filozofa göre fonksiyon eylemden ayrılmalıdır. Nasıl ki insan bir eve veya arabaya kısaca eşyaya sahip oluyorsa fonksiyonlara da sahip olur. Oysa eylem insanın sahip olduğu mal mülk veya eşya kategorisinden kaçır.²²

Marcel felsefesini bütünüyle göz önüne aldığımız zaman fonksiyonlarıyla tanımlanan insana yönelik eleştiriler ile karşılaşırız. Fonksiyona sahip olmaktan kasıt insanın belirli işlevlere sahip olması ve bu işlevlerden dolayı değerli görülmesidir. Örneğin doktor, öğretmen veya hakem gibi unvanlara sahip olması bakımından insana

²⁰ Korlaelçi, Murtaza, "Gabriel Marcel'de Teknik ve Günah", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1989, S.3, s. 239-253.

²¹ Muşta, Celaleddin, *Gabriel Marcel'in Varoluşçuluğu*, (1.Baskı), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 8.

²² Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 150.

kıymet verilmesi ancak bu işlevlerin kaybedilmesi durumunda insanın değersiz olması söz konusudur.

Çağdaş dünyada da eyleyen insandan ziyade fonksiyonlarıyla tanımlanan insan profili ile karşılaşırız.Marcel durumun vahimliğine dikkat çekmek adına intihar konusuna değinir. Filozofa göre şuana kadar intihar bireysel bir olasılık olarak yalnızca bireyin durumu ile alakalıyken bugün bütün insanlığın durumuyla ilgilidir.²³Yani insana insan olmak bakımından değer verilmeyip deyim yerindeyse iş gördüğü sürece kıymetli görülmesi toplu intihar demektir. Bu durumun altında yatan temel sebepler incelendiğinde kabaca dünyaya egemen olma isteği ile yanıp tutuşan insan ile karşılaşırız.İnsanın dünyaya amansızca egemen olma isteği onun kendi benini unutup tekniğe esir olmasına sebebiyet vermiştir.

Marcel yaşanan bu olumsuz gelişmeler sonucunda insanların bir anlamda makine modeline göre düşünüldüğünü ve dolayısıyla verimliliği objektif olarak hesaplanabilen bir olgu olarak gösterilmeye çalışıldığını belirtmiştir. ²⁴ Bireyin bir fonksiyon icracısıhaline dönüşmesiyle insan yaşamı her bir fonksiyonun zamanının belli olduğu time-table (zaman makinesi) gibi katı bir programa tabi kılınmıştır. Fonksiyonel dünyada her şeyin programlı olması, hastalık ve kaza gibi sıra dışı durumların sistemin işleyişini aksatması sebebiyle, bireyin düzenli aralıklarla adeta bir makine gibi onarımının yapılması, gözden geçirilmesi zarureti doğmuştur.²⁵Bu durumda herhangi bir fonksiyona sahip olmayan, sistemin akışını aksatan veya sisteme katkısı olmayan bireylerin saf dışı bırakılma riskiyle baş başa bırakıldığını söyleyebiliriz.

Hal böyle olunca modern dünyanın akışına ayak uydurmak isteyen birey, varoşlunu anlamlandırmayı unutmuş böylece kendi 'ben'ini ikinci planda bırakmıştır. Bireyin bu hali Heidegger'in “anonim kişisine” benzer. O, her birimizin gerçek bir ben olmasından önceki gayr-ı şahsi ve kamusal halidir. Kişi hayatta şu mevkiye sahiptir, şöyle davranması umulur, kimisi bunu yapar şunu yapmaz.²⁶Yani anonim kişi gündelik hayat içerisinde üstüne düşen vazifeleri yapar ve fonksiyonları ile tanınır. Dolayısıyla

²³ Marcel, Gabriel,*The Mystery Of Being I. Reflection & Mystery*,1950,s. 23.

²⁴ Koç, Emel, “Gabriel Marcel'e Göre Savaş Nedeni Olarak Soyutlama Ruhu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,2015,S.37, s. 624.

²⁵ Koç, “GabrielMarcel'e Göre SavaşNedeni Olarak Soyutlama Ruhu”,s. 624.

²⁶ Barrett,William,*İrrasyonel İnsan*,(2. Baskı),Hece Yayınları,Ankara 2016,s. 222.

varoluş düzeyine yükselmemiştir. Birey tüm diğer bireyler arasında herhangi bir ayrıcalığa sahip değildir. Barrett’a göre modern dünyada “anonim kişi” olmak bir benlik olmaktan daha az korkutucu olduğu için kendi kendini yok etmekle ilgili inanılmaz araçlar üretmiştir.²⁷ Marcel modern dünyada icra ettiği fonksiyon ile tanımlanan bireyin durumuna dair bazı örnekler verir.

Metroda seyahat ederken demiryolunda istihdam edilen filan ya da falan adamın – sözgelimi kapıları açan ya da biletleri zımbalayan adamın- manevi gerçekliğinin ne olabileceği beni sıklıkla bir tür korkuyla karışık hayrete düşürür. Kesinlikle hem içindeki hem dışındaki her şey elbirliğiyle onu fonksiyonlarıyla özdeşleştirmeye çalışır –yalnızca bir işçi olarak sendika üyesi ya da seçmen olarak fonksiyonlarıyla değil, fakat aynı zamanda yaşamsal fonksiyonlarıyla da birlikte. Time-table gibi oldukça korkunç bir anlatım onun yaşamını tam olarak tanımlayabilir. Her bir fonksiyon için pek çok saatler ayrılmıştır. Uyku bile sırası geldiğinde diğer fonksiyonların da icra edilebilmesi için icra edilmesi gereken bir fonksiyondur. Her şeyin siste matize edildiği fonksiyonel bir dünyada hastalık, kaza gibi sıra dışı unsurların sistemin işleyişini sekteye uğratacağı açıktır. Bu nedenle bireyin düzenli aralıklarla tıpkı bir saat gibi gerekli onarımının yapılması elden geçirilmesi gerekir. Hastahane bu gözden geçirme platformu ya da tamir atölyesinin bir parçası rolündedir. Fonksiyonel bir dünyada emekliye ayrılan kişiye bahşedilen hoşgörude bile müstehzi bir şeyler vardır. Modern bürokrasi dünyası bireyin faaliyetlerini devletin resmi kayıtlarıyla bir tutma eğilimindedir.²⁸

Vazifesini yapan ve vazifesiyle özdeşleştirilen insan manevi yönünü unutmuş yerine getirdiği fonksiyonlarıyla tanınmıştır. Marcel’e göre böyle bir dünyada ölüm bile kullanılamaz olanın kullanışlığını yitirenin toplam hanesine kayıp olarak yazılması gerekenin defterden kaydının silinmesinden başka bir anlam taşımaz.²⁹ Modern dünyada bilim ve onun uygulama alanı olan tekniğin temel amacı fayda sağlamaktır. Düzenin bu şekilde işlediği bir dünyada iş gördüğü sürece insana değer verilir. Fonksiyonları tükenen insan bir nesne gibi saf dışı bırakılabilir. Onun ontolojik bütünlüğünün ve manevi değerlerinin bir önemi yoktur. Marcel bu durumu “İndirgeme teknikleri”³⁰ olarak adlandırır ve onu şu şekilde ifade eder: Kişilerin saygınlığına saldırmak ve onları

²⁷ Barrett, *İrrasyonel İnsan*, 2016, s. 222.

²⁸ Marcel, G., (1967), *Philosophy of Existentialism*, The Citadel Press, New York, s.10-12’den aktaran, E. Koç, (2014), *Gabriel Marcel Üstüne*, Pegem Akademi, Ankaras. 32-33.

²⁹ Koç, *Gabriel Marcel Üstüne*, 2014, s. 33.

³⁰ Koç, *Gabriel Marcel Üstüne*, 2014, s. 40.

azar azar bir insan atığı ürünlerine kendi kendini düşünenlere dönüştürmek için sonunda da sadece zihinsel düzeyde değil aynı zamanda ruhlarının derinliklerinde de kendilerinden umutsuz hale getirmek için, kasten faaliyete geçirilmiş bir metotlar topluluğu.³¹

Marcel teknik gelişmelerin amacını aştığını ifade ederek onun savaş ve günah ile olan bağlantısına dikkat çeker.

Savaşı haklı çıkarmak, en azından ona belli bir ruhi değer tanımak için geçmişte yapılmış olan ne gibi teşebbüs olursa olsun, savaşın bugünkü veçhesi ile günahın ta kendisi olduğunu açık olarak ilan etmek gerekir. Fakat aynı zamanda bu savaşın git gide teknisyenlerin işi olduğunu bilebiliyoruz. Savaş, yaş ve cins ayrımı yapmaksızın tüm nüfusu yok etmenin ve gittikçe büyük ölçüde araç ve gereçlerle donatılmış, laboratuvarların köşelerinde operasyonları yöneten, az sayıdaki bireyler tarafından yönetilmenin ikili özelliğini arz ediyor. Öyle ki şimdi savaşın ve tekniğin alinyazısı, arızı ve ya arızı olmayan, ama kesin olan bir bağla çözülemez bir şekilde birbirine bağlanmış gibi görünüyor.³²

O halde teknik yalnızca bireyin fonksiyonları ile tanınıp onun ‘ben’inin unutulmasına neden olmuyor aynı zamanda onu yeryüzünden tamamen silme tehlikesini barındırıyor. Dolayısıyla Marcel’e göre yanlış bir şekilde kullanılan bilim ve tekniğin devleştirilmesinin zamanımızın en büyük felaketi olduğunu söylemekten çekinmemek gerekir.³³

Sonuç olarak modern dünyada insan, vazifesini yaptığı sürece değerlidir. O, fonksiyonel olarak tanımlanmakta, fonksiyonları tükendiği zaman bir nesne gibi saf dışı bırakılmaktadır. Onun manevi değerlerinin, ontolojik bütünlüğünün ve varoluşunun herhangi bir önemi yoktur. Böyle bir dünyada amacı verim ve fayda sağlamak olan teknik insanı esir edebilir. Tekniğin saf bir şekilde insanlığa hizmet etme amacından vazgeçmesi insanın varoluşunu anlamlandırmasını engeller ve onun yeryüzünden tamamen silinmesine neden olur.

³¹ Marcel, G., (1952), *Man Against Mass Society*, Henry Regnery Co, Chicago, s.46’dan aktaran, E. Koç, (2014), *Gabriel Marcel Üstüne*, Pegem Akademi, Ankara.

³² Korlaelçi, “Gabriel Marcel’de Teknik ve Günah”, s. 239.

³³ Korlaelçi, “Gabriel Marcel’de Teknik ve Günah”, s. 239.

1.2.Obje Karşısında İnsan

İnsanın obje karşısındaki durumunu Marcel felsefesinin temel ayrımlarından biri olan “olmak” ve “sahip olmak” arasındaki ayrıma bağlı olarak ifade etmeye çalışacağız.

Sahip olmak kategorisi farklı şekillerde karşımıza çıkar.Eşyaya sahip olmak, bir beceriye sahip olmak veya bir fikre sahip olmak.³⁴ İnsan hayatını devamı ettirebilmek için belirli şeylere sahip olmak zorundadır. Ancak sahip olduğumuz şeyleri olmak kategorisine indirgediğimiz zaman “Ben Ne'yim?” sorusu varoluşsal düzlemde anlamını yitirir ve insan kendisine yabancı kalır. Marcel'e göre bizler kırık bir dünyada yaşıyoruz. Giderek artan toplumsallık kişi mahremiyetini istila etmekte ve kişilerin kardeşliği ile birlikte üzerinde yaratıcılık, hayal ve düşüncenin yeşerebileceği verimli toprakları tahrip etmektedir.³⁵ Modern dünya ya da Kırık bir Dünyada insan sahip oldukları ile ifade edilmektedir. Örneğin falanca kişinin mesleği şudur, şu kadar mal ve mülke sahiptir. Böyle bir dünyada sahip olan sahip olduklarının toplamı olarak değerlendirilmekte ve değeri bu kıstaslara göre belirlenmektedir.

Marcel'e göre sahip olan ile sahip olunan arasında bir mesafe vardır. Sahip olduğum şey dışsaldır ve benden bağımsızdır. Bir şekilde onu tüketirim ve üzerinde erk sahibiyimdir.³⁶ İnsanın dışsallık arz eden obje karşısındaki tutumu kontrol dışı bir hal aldığı vakit o,kendisine yabancı kalır. Eşyaya atfedilen sınırsız değer ve onu elde etme isteği insanın arzuları ile alakalıdır.Peki arzu etmek ne demektir? Marcel'e göre arzu etmek sahip olmaksızın bir sahip olma tutumudur. Bu, arzunun özsel bir parçası olan bir tür acı ve yakıcılığın sebebidir.³⁷ Marcel arzu etmekle acı çekmeyi aynı kefeye koyar. Bunun sebebini şu şekilde açıklar: Açgözlülük ve sahip olduğum şey sahip olduğumu düşündüğüm şeyi kaybedeceğim ve artık sahip olmayacağım düşüncesinin bende oluşturduğu acı hissi arasında büsbütün bir denge vardır.³⁸

³⁴ Bayraktar,Fulya,*Bağlanma Hürriyeti: Bir Gabriel Marcel Okuması*,(1.Baskı),Aktif Düşünce Yayıncılık,Ankara 2014,s. 25.

³⁵ Bayraktar,*Bağlanma Hürriyeti: Bir Gabriel Marcel Okuması*,s. 25.

³⁶ Blackham,Harold, John,*Altı Varoluşçu Düşünür*,(çev. Ekin Uşaklı),(2.Baskı),Dost Kitabevi, Ankara 2012,s.75.

³⁷ Marcel,*Being and Having*,1949,s.162.

³⁸ Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 162.

Kontrolsüz bir şekilde arzu etme isteği insanın aleyhine olan bir durumdur. Bu bakımdan Marcel'e göresahip olma alanında 'ben' korku ve acı alanındadır. İnsan elde etmiş olduğu şeyleri kaybetme durumunu düşündüğü zaman sahip olma alanı insan için artık acı vermeye başlayan bir alan olur. Bu durumda olmak kategorisi sahip olmak kategorisine indirgenmiştir yani filozofa göremülkiyetimizde bulundurduğumuz şeyler bize sahip olmaya başlamıştır.

Marcel'e göre sahip olduğumuz ya da sahip olmayı arzuladığımız fikir ve düşüncelere körü körüne bağlanmak fanatik bir tutum sergilemektir. Fikirlerime veya inançlarıma bana ait şeylermiş gibi muamele edersem bu düşünceler ve fikirler o kadar benim üzerimde acımasız bir güce sahip olur. Onların şekilleri bütünüyle fanatizmin ilkesidir.³⁹ Fikirlerimi sahip olduğum eşya gibi incelemek yabancılaşmayı beraberinde getirir. İdeologların ve fanatiklerin tutumu bu şekildedir. Marcel ideologlar ve düşünürler arasında fark olduğunu dile getirir. Ona göre ideologlar tüm insan tiplerinin en tehlikelilerinden biridir. Çünkü onun bir kısmı bilinçsizce esir edilir ve bu esirlik zorba gibi kendini dışa doğru göstermeye mecburdur.⁴⁰ Düşünür ise yaratıcılığın devamlı bir aşamasında yaşar.⁴¹

Bir fikre obje karşısında takınılan tavır ile benzer bir tavır takınmak insanın yalnızca kendisine olan yabancılaşmasına neden olmaz aynı zamanda fanatik olmanın tuzağına düşmesine de yol açar. Marcel felsefesi bütünüyle göz önüne alındığı zaman insan daima dışında olan nesneleri arzulayan ve onlara sahip olmaya çalışan bir varlık değil, onun gayesi varoluşunu gerçekleştirmesidir. İnsan sahip olduklarının bütünü değildir insanın sahip olduklarını aşan bir yönü vardır. Bu noktada Kartezyen felsefeye başvurabilir miyiz, kendi varlığımızı ve dışımızdaki varlıkları ispatlamak için şüphe yöntemi yetersiz veya geçerli değil midir? Marcel'e göre bu noktada kendisini ileri süren görüşün tersine bu alanda bize 'cogito' yardım edemez. Marcel bu bağlamda şunları dile getirir:

Onun hakkında Descartes kendi ne düşünürse düşünsün, onun bize yegâne sunduğu kesinlik nesnel bilmenin organı olarak sadece epistemolojik özneyi ilgilendirir. Başka bir yerde de yazdığım gibi 'cogito' yalnızca nesnel gerçekliğin eşğini korur

³⁹ Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 166.

⁴⁰ Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 166.

⁴¹ Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 166.

ve kesinlikle hepsi bundan ibarettir. ‘Ben’in belirsiz karakteriyle ispatlanır. ‘Ben’ olmak, bana göre kendisini mürekkep parçalarına ayırmanın imkânsız olduğu yekpare bir ifadedir.⁴²

Marcel varlığımızı epistemolojik ya da bilgi bağlamında ifade edemeyeceğimizi öne sürer. Kartezyen felsefe ‘ben’ olmanın bütünselliğine zarar vermiş onu parçalara ayırmıştır. Oysaki insan varlığı ben ve bedenin ilişkili olduğu varoluşun gerçekleştirmesi yolunda birbirinden kopuk olarak değerlendirilemeyeceği tüm bir varlıktır. Marcel’e göre ontolojik problemi ortaya koymak bir bütün olarak varlık sorunu ve bir bütünlük olarak kendilik sorununu gündeme getirmektir.⁴³ Marcel için ontolojik problemi gündeme getirirken ve insan varlığını sorgularken bilim ve tekniğin ya da Kartezyen felsefenin yaptığı parçalanmışlıkların aksine onu bir bağlam içinde veya ilişkili olarak değerlendirmek gerekir.

1.3. Ben, Sen ve Aşkın Varlık

Daha öncede ifade ettiğimiz üzere insan yalnızca sahip olduklarının toplamı ya da fonksiyonlarına indirgenen bir varlık değildir. Şayet insan varlığı bu şekilde ifade edilirse o insani bir kişilikten kendi kendini yalnızca bir nesne gibi deneyimleyen ifade eden ve ‘Ben X kişisiyim’ şeklinde cevap veren bir şeye dönüşür.⁴⁴ İnsanın bütün bunları aşan Tanrı ile bağlantılı olan bir yönü vardır.

Filozof aşkın varlığı ifade ederken problem ve sırası arasındaki ayrıma dikkat çeker. Problemi esas itibarıyla belirleyen şey objektif oluşudur.⁴⁵ Her ne zaman bir problem bulunursa daha önce varolan bir bilgi üzerine çalışırım.⁴⁶ Problem yoluma engel olan bir şeydir.⁴⁷ Başka bir deyişle bir problem ‘ben’i kapsamayan bir sorudur ki orada soruyu soran kişinin kimliği bir mesele veya sorun değildir.⁴⁸ Problem benim dışımda olan, öznel bir şekilde çözemediğim, uygun bir teknik ile çözülebilen, benden bağımsız

⁴² Marcel, *Ontolojik Muamma Üzerine*, 1999, s. 59.

⁴³ Marcel, *Ontolojik Muamma Üzerine*, 1999, s. 59.

⁴⁴ Hernandez, Jill, Graper, *Gabriel Marcel's Ethics Of Hope: Evil, God And Virtue*, Continuum, British Library, 2011, s. 6.

⁴⁵ Reneaux, Roger, *Egzistansiyalizm Üzerine Dersler*, (çev. Murtaza Korlaelçi), Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1994, s. 309.

⁴⁶ Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 171.

⁴⁷ Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 100.

⁴⁸ Caputo, John, D., *Aspects of Alterity*, Fordham University Press, New York 2006, s. 62.

olan bir şeydir. Marcel'e göre problematik teknik ile ilişkilendirilir; her saf problem kendi tekniğine bağlıdır ve her teknik belli tip problemleri çözmekte ısrar eder.⁴⁹

Sır kavramı objektif anlamda bir bilgiyi dışarıda bırakmaktadır. Marcelce sır metaproblematiktir ve metaproblematik olan metateknik (teknik ötesi) olandır.⁵⁰ O halde sır problematik alanı aşan ve objektif olmayandır. Sır öyle bir problemidir ki kendisine verilmiş olanların sınırlarını aşar, onları istila eder, böylece de kendisinin problem olma halinin üzerine çıkar.⁵¹ Peki sır alanını düşünmek onun bir nesnesi olduğu fikrini uyandırmaz mı? Ya da onun varlığının nasıl bir şey olduğu konusunda ilgili olarak zihnimizi meşgul etmez mi? Filozof bu sualleri şu şekilde ifade eder:

Cevabım kategoriktir: Problematik ötesini düşünmek ya da daha ziyade ileri sürmek onu şüphe götürmez bir biçimde gerçek olarak çelişkiye düşmeksizin şüphe edemeyeceğim bir şey olarak ileri sürmek ve beyan etmektir. Öyle bir alandayız ki artık bizatihi fikrin, düşüncenin kendisini ona ait olan kesinlikten ya da kesinlik derecesinden ayırmamız mümkün değildir. Çünkü bu bir kesinliktir bizatihi kendi kendisinin teminatıdır o, bu anlamda o bir fikirden daha başka daha fazla bir şeydir.⁵²

O halde bir sır alanını varlık olarak düşünmekten ziyade onun yaşanılan bir hal ya da durum olduğunu söyleyebiliriz. Bir sır alanının düşünceye konu olmasını ya da düşüncenin muhtevası olmasını Marcel tarafından eleştirilir ve o cevabını özgürlük ile bağlantılı olarak verir.

Düşünce muhtevası terimine gelince belirtmeli ki bu tabir, en yüksek derecede yanıltıcı, aldatıcıdır. Çünkü muhteva unutulmamalıdır ki tecrübeden çıkarsanır oysa mümkün bir biçimde problematik ötesi ve gizem seviyesine ancak tecrübeden kurtulup özgürleşme yoluyla yükselebiliriz. Bu özgürleşme ya da serbestiyet gerçek olmalıdır. Bu kurtulma gerçek olmalıdır; bir başka ifadeyle bir soyutlama olamaz onlar, şu veya bu biçimde tanınan bir varsayım olamaz.⁵³

Marcel'in verdiği cevap problem ve gizem ya da sır arasındaki ayrıma yeniden dikkat çeker. Şöyle ki muhtevanın temelinde tecrübe olması problemi sır alanından

⁴⁹ Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 103.

⁵⁰ Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 172.

⁵¹ Gürsoy, Kenan, *Varoluş ve Felsefe*, (2. Baskı), Aktif Düşünce Yayıncılık, Ankara 2014, s. 115.

⁵² Marcel, *Ontolojik Muamma Üzerine*, 1999, s. 65.

⁵³ Marcel, *Ontolojik Muamma Üzerine*, 1999, s. 65.

ayırır. Problem ötesi alan hakiki bir şekilde sıradan tecrübelerden kurtulup, özgür olma bilincine varıp gerçekçi bir şekilde davrandığımız alandır.

Peki varlık olmak ne demektir? O, problematik alanda mı kalır yoksa sır alanınadâhil olabilir mi? Marcel bu soruları yanıtlarken var olma sahip olma arasındaki ayrıma dikkat çeker: Sahip olmada sahip olan ile sahip olunan arasındaki bağ bir dış münasebettir ve olma fenomeninde bu bağ dıştan çok içe aittir.⁵⁴ O halde sahip olduğumuz nesneler ile bağlantım bir dışsallık arz eder yani onlarla herhangi bir içsel bağ söz konusu değildir. Esas olan ben ve bedenim arasındaki narin bağdır. Bu bağlamda bedene sahip ya da malik olabilir miyim ona bir obje muamelesi yapabilir miyim? sorusu aklımıza gelebilir.

Marcel'e göre "Ben bedenimim" dediğimiz zaman bir objeye sahip olma düşüncesi gibi sıradan bir düşünceyi aşmış, kendi benliğimiz ve bedenimiz üzerine yoğunlaşmış oluruz. O halde kendi vücudumdan bahsetmek kendimden bahsetmektir. Böyle bir anlayışta beden egzistansiyel bir karakter kazanmıştır. Artık beden bir suje tarafından malik olunan bir obje olarak değil, sübjektifliğin bir ayırt edicisi olarak anlaşılır.⁵⁵ Marcel varoluşçuluğun temel ilkelerinden biri olan sübjektifliğe vurgu yapmış her bireyin biricik olduğunu ifade etmiştir. Bu anlamda varoluş cisimleşmedir, cisimleşme 'ben'i bedene bağlayan bağdır, cisimleşmiş olmak beden olarak görünmektir.⁵⁶ Filozofa göre insan bedeni, varlığı ve başarısı yönünden cansız cisimlerden kesinlikle ayırt edilmelidir. Cansız nesneler ilkece objeler türünden şeylerdir. İnsan bedeniye obje değildir çünkü öz varlığı gereği hiçbir zaman objeleştirilemez.⁵⁷ Varoluşunu gerçekleştirme yolunda her bireyin bedeni kendine hastır bu doğrultuda ben ve beden bir bütünlük içindedir. Bir anlamda beden sahip olduğum bir nesne değildir. O'ben' ile ilişki halinde olarak kim olduğumu gösterir.

Marcel felsefesinde ben ve beden arasındaki mühim münasebetin yanı sıra varlığa katılım da temel bir noktadadır. Filozof katılımı ifade ederken bazı örnekler verir. Bunlardan biri çiftçi ve toprak arasındaki ilişkidir.

⁵⁴ Magill, Frank, *Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasiği*, (çev. Vahap Mutal), (1. Baskı), Hareket Yayınları, İstanbul 1971, s. 109.

⁵⁵ Magill, 1971, s. 110.

⁵⁶ Timuçin, Afşar, *Düşünce Tarihi 3*, (5. Baskı), Bulut Yayınları, İstanbul 2004, s. 413-414.

⁵⁷ Uygur, Nermi, *Kültür Kuramı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s. 67-68.

Çiftçinin ihtirasla bağlandığı toprak, onun varlığına bağlanır sadece aksiyonuna değil ıstırabına kadar. Burada böyle hissedilen toprakla bir amatörün değerlendirdiği manzara arasında kökten bir zıtlık vardır. Gerçek katılma aktiflik ve pasiflik zıtlığının ötesindedir. Yerine göre bunlardan birinin içinde bulunuruz. Varlığın tamamında bir işe veya maceraya belli bir ölçüde atılmış olma duygusu hissetmeden katılmak imkânsızdır.⁵⁸

Yukarıda verilen örnekte çiftçinin toprak ile olan münasebeti yalnızca verim elde etme isteği değildir. O, toprak ile bütünleşir teşbih yerindeyse ona aşık olur. Toprağın veya tarlanın manzarasını seyreden biriyle çiftçi arasında katılım farkı vardır. Çiftçinin gözünden toprak onun varoluşuna katkıda bulunurken manzarayı seyreden biri için toprak pek de bir anlam ifade etmeyebilir. Bu misale ek olarak ressam ve resim veya boya, müzisyen ve enstrüman örnekleri de verilebilir. Onlar yaptıkları iş ile bütünleşmiş onu varoluşunun bir parçası olarak görmeye başlamışlardır. Çiftçinin topraktan, ressamın boya veya resimden, müzisyenin enstrümandan ayrı kalması bir ıstıraba dönüşebilir. Çiftçi ile toprak arasındaki bu iştirak bağı insanın varlık sırrı ile olan bağlantısına işaret eder.⁵⁹ İnsan varlık sırrına aktif ya da pasif olmanın ötesinde hakiki bir hissiyat ile iştirak eder. Marcel'e göre varoluşun gerçekleşebilmesi için insan ben ve beden bütünlüğü içinde varlığa katılmalıdır.

Daha önce ifade ettiğimiz üzere Marcel Kartezyen felsefe ile yola çıkmanın insanı solipsizme götürebileceğini insanı epistemolojik anlamda ifade etmek ben ve bedeni parçalamak yerine onu bütünlük içinde ontolojik bağlamına zarar vermeden değerlendirmemiz gerektiğini ifade etmişti. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse “Cogito ergo sum” bilgi tabanında kımıldanan bir düşünüştür. Üstelik ben yalnızım damgasını taşır, bu da solipsist veya tekbenci tutumundan ileri gelir. Tekbencilikse ‘ben’in başka bir ‘ben’e gitmekten alıkonması ‘ben’in kendi sınırını aşamaması ‘ben’in gerçekten kendi özünün ötesine geçememesidir.⁶⁰ Bu bağlamda Marcel felsefesine temel olan konularından birini ileri sürer: Ben ve Sen ilişkisi. Varoluşumuzu anlamlandırma ve varlığı anlama yolunda ben-sen ilişkisi mühim bir noktayı oluşturur. Marcel'e göre

⁵⁸ Marcel, G.,(1963),*Le Mystere Del'Etre*, C.1. Aubier, Paris, s. 133-134'den aktaran,C. Muşta,(1988),*Gabriel Marcel'in Varoluşçuluğu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,Ankara, s. 56-57.

⁵⁹ Magill, a.g.e.,s. 110.

⁶⁰ Uygur, a.g.e.,s. 65.

‘sen’ gerçek bir başkasıdır. Ben’in kendi ötesinde kendinden başka bir ‘ben’le içten bir bağla bağlılıkla eriştiği bir varoluştur.⁶¹

‘Sen’ varoşlunu gerçekleştirmiş ‘ben’in herhangi bir aracı olmadan doğrudan bağ kurduğu başka bir ‘ben’dir. ‘Ben’ ‘sen’e bir objeye sahip olduğu gibi sahip olmaz ya da onu bir objeyi arzuladığı gibi arzulamaz. ‘Sen’ objelerden sıyrılmış, varlığı ile bütünleşmiş bir anlamda varoluşunu tamamlamak için ben ile bağ kurma girişiminde bulunan hakiki bir ‘ben’dir. Bizler varlığımıza vurgu yaparken onu bir bütünlük halinde ifade ederken Kartezyen felsefenin yolundan ilerleyemeyiz. Yalnızca varlığımızı ispatlamak buradan hareketle Tanrı ve dışımızdaki nesneleri ispatlamak yalnızca ben ve beden arasındaki ilişkiye zarar vermez aynı zamanda ‘ben’in dışındaki diğer ‘ben’ler ile karşılaşma ve onlarla bağlantı kurma girişimlerine de zarar verir.

Marcel felsefesinde esas olan yalnızca ‘ben’in bizzat kendini kavraması değildiğer ‘ben’ler ile de bağlantılı olmasıdır. Bu bağlamda ‘ben’ ancak bir ‘sen’ ile canlı olarak bağlı oldukça vardır. Bir insan kendini başka bir kimseye kapalı tutarsa kendi kendisini de bulamaz. Varoluş, ancak ikili konuşmada yahut diyalogda ıışklanabilir. Bu diyalog kendi benliğimde kendimle olabildiği gibi başka biri ile de olabilir.⁶² Daha önce de değindiğimiz gibi varoluşu gerçekleştirme yolunda ben ve sen arasında hakiki ve doğrudan bir bağlantı olmalıdır.

Marcel felsefesine göre insanın esas amacı varoluşunu gerçekleştirmesidir. Bu amaçla insan önce ben ve beden arasındaki ince ilişkiyi fark eder. Daha sonra diğer ‘ben’ler ile hakiki bir bağlantı kurar. Aksi halde onun varlığı tek başına bir anlam ifade etmeyecek varoluş ikinci planda kalacaktır. Son veya nihai bir nokta olarak diğer benler ile iletişim kuran, varlığa katılan insan varoluş yolunda ilerlerken Aşkın Varlık veya Tanrı’dan pay alır. Diğer ‘ben’ler ya da ‘sen’ler ile bağlantı içinde olan insan için Tanrı en yüce ‘Sen’dir ve yalnızca Tanrı ile olan bağ ve uyum ile insan gerçek varlığa erebilir.⁶³ Marcel felsefesinde insan varlığının daha anlamlı hale gelmesinde Tanrı paha

⁶¹ Uygur, a.g.e., s. 72.

⁶² Hızır, Nusret, *Felsefe Yazıları*, Kırmızı Yayınları, İstanbul 2007, s. 83.

⁶³ Bozkurt, Nejat, *20. Yüzyıl Düşünce Akımları, Yorumlar ve Eleştiriler*, Sarmal Yayınevi, İstanbul 1995, s. 155.

biçilmez bir değere sahiptir. Bundan ötürü o şöyle der: İnsan Tanrı'nın varlığını inkâr ettiği zaman kendi varlığını da inkâr eder.⁶⁴

Tanrı'nın bir göstergesi veya objesi var mıdır? Marcel bir kimse Tanrı'yı konuştuğu zaman onun konuştuğunun Tanrı olmadığını⁶⁵ söyler. Tanrı “şu masadır” gibi nesnel bir şekilde gösterebileceğimiz bir şey değildir. Marcel felsefesinin bütünü göz önüne alındığı zaman Tanrı insanın varoluşsal düzlemde kendini ararken hissettiğidir. Şayet Tanrı bir nesne gibi düşünülürse insanın O'nunla olan ilişkisi bir dışsallık arz eder ki bu Marcel felsefesi ile bütünleşmez.

Tanrı ile olan bağımız sahip olduğumuz eşya ile olan veya diğer ‘ben’ler ile olan bağımız gibi değildir. Marcel’e göre Tanrı’ya olan bağımız iman ve sadakat ile ortaya çıkar. Filozof için imandüşünce olarak ‘ben’ ile dünyadaki beden olarak ‘ben’in birliğini bilginin ötesine koyan fiildir.⁶⁶ İman epistemolojik düzlemde ifade edilemez. O, bilginin sınırlarını aşar ve varoluşsal planda kendini gösterir. Marcel’in felsefesinde sadakat ise gündelik hayattaki anlamından farklı bir anlam ifade eder. Örneğin bir insana duyduğumuz ya da duyduğumuzu sandığımız sadakat gerçek bir sadakat değildir. Sadakatin mahiyeti bir mutlaka başvurmasıdır. Mutlak varlık olmadan duyulan sadakat hakikatten pay almaz. Başka bir deyişle sadakat hakiki bir şekilde yalnızca Mutlak Varlık veya Tanrı’ya karşı olabilir.

Aşkın Varlığa veya Tanrı’ya duyulan sadakat metafiziksel bir değer içerir. Bu metafizik değer bizi zaman ve mekânın ötesine götürebilir. Bu doğrultuda sadakat bağlanma ile ilişkili olarak ele alınır. Bağlanmada kendimi, bütün değişmelere, gelecekteki olayların bilinmezliğine rağmen değişmeyecek bir varlık şeklinde bulurum. İşte sadakatin metafizik değeri de burada yatar.⁶⁷ İman ve sadakat birbirini tamamlayan Aşkın Varlık veya Tanrı’ya ulaşmada veya Ondan pay almada esas noktayı oluşturan öğelerdir. Ne imanın ne de sadakatin planı epistemolojik çerçevede kalarak çizilemez. Onlar varoluşun gerçekleştirilmesi yolunda Tanrı'dan pay almanın nihai noktalarıdır.

⁶⁴ Marcel, Gabriel, *Homo Viator: Introduction to the Metaphysic of Hope*, (çev. Emma Graufurd), Chicago 1951, s. 96.

⁶⁵ Marcel, Gabriel, *Music and Philosophy*, (Ed. Andrew J. Tallon), Marquette University Press, 2005, s. 123.

⁶⁶ Colin, Pierre., “Gabriel Marcel'de Dini Tecrübe ve Anlaşılabilirlik”, (çev. Murtaza Korlaelçi), *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, S.52, s. 305-325.

⁶⁷ Koç, *Gabriel Marcel Üstüne*, 2014, s. 81.

Tüm bu izahlar çerçevesinde şunları söyleyebiliriz: İnsan varoluş macerasında işe kendi 'ben'ini fark etmek ile başlar. Daha sonra o diğer hakiki 'ben'ler veya 'sen'ler ile ilişki kurar, dünyaya katılır ve son aşamada Tanrı'ya yönelir. Aksi halde onun varoluş macerası gerçek bir muhtevaya sahip olmayacaktır.

1.4.Refleksiyon ve İnsan

Marcel felsefesinin ana dayanak noktalarından biri refleksiyon kavramıdır. Biz refleksiyonun Marcel felsefesinde ne anlama geldiğini,reflektif olarak insanın nasıl düşündüğünü, refleksiyon ve insan yaşamı arasındaki ilişkiyi, birincil ve ikincil refleksiyonun Marcel felsefesindeki anlamlarını ifade etmeye çalışacağız. Marcel refleksiyonu anlatırken bazı örnekler verir. Bunlardan biri alışkanlıklarımıza dairdir.

Diyeim ki cebimdeki saati çıkarmak için elimi cebime atıyorum. Saatimin orada olmadığını fark ediyorum. Ancak orada olmalıydı. Normalde saatim cebimde olur. Hafif bir şok yaşarım. Elimi cebime atıp saati çıkarmam arasında her günkü alışkanlık zincirinde bir fasıla (break) oluşur. Bu fasıla sıra dışı bir şey olarak hissedilir ve saatime atfettiğim öneme göre değişen bir boyutta dikkatimi celbeder. Değerli bir objenin kaybolabileceği düşüncesi (Notion) zihnime geliverir ve bu düşünce sırf bir düşünce değil aynı zamanda bir kaygı hissidir. Refleksiyonu yardımına çağırırım... Fakat burada zihnin bir yetisinden diğerini izole eden modası geçmiş bir psikolojinin hatalarına da düşmemek için dikkatli olmalıyız.⁶⁸

Verilen örneğe göre refleksiyon günlük yaşam ve alışkanlık zincirinde bir kırılma olması ile ilişkilidir. Saatin hergün cepte olması bir alışkanlıktır. Saatin kaybolmasının fark edilmesi ile düşünce ve kaygı uyanır. Kaybolan nesnenin nereye konulduğunu anımsamak için geçmişe doğru ufak bir yolculuk gerekir. Saate en son ne zaman bakıldığı, düşürülüp düşürülmediği üzerine düşünmek refleksiyonu yardıma çağırmaktır. Dikkat edeceğimiz husus verilen örnekte refleksiyonun günlük yaşam akışı içinde rutin işlerimizi yaparken alışkanlık zincirinde meydana gelen kırılmalar şeklinde ortaya çıkmasıdır. Bu bakımdan refleksiyon dikkat ile ilintilidir veya refleksiyon dikkatli düşünmek olarak ilk anlamıyla belirir.Filozof verdiği başka bir örnekte refleksiyonu gündelik hayattaki kırılmalar üzerine düşünmekten daha derin bir boyutta ele alır.

⁶⁸ Marcel,Gabriel, “Birincil ve İkincil Refleksiyon: Varoluşun Dayanak Noktası”, (çev. Emin Çelebi), *Beytül Hikme Dergisi*,2015,S.2,s. 221-247.

Şöyle ki bir arkadaşım la konuşuyorum ve bir biçimde kendimi arkadaşım a fiili bir yalan söylerken buluyorum. Ben yine kendimle başbaşıyım kendime sıkıca bağılıyım ve ben bu yalan gerçeğı ile yüz yüzeyim. Böyle bir palavra atmak benim için nasıl mümkün oldu? Ben şimdiye kadar kendimi güvenilir ve doğru sözlü olarak düşünmeye alışmış biri olarak bütünyle şaşkınlık içindeyim.⁶⁹

Bu bakımdan refleksiyon kişinin kendisine aittürüslük özelliğini sorgulamasıyla başlar. Kişi kendisine ait olan karakteristik bir durumu ya da kendi fiilini sorgulayarak daha derin bir reflektifdüşünceyi yardıma çağırmış olur.

Öte yandan bu yalana nasıl bir önem atfetmeliyim? Ben şimdiye kadar düşündüğüm gibi bir kişi olmadığım sonucunu çıkarmak zorunda mıyım? Başka bir açıdan düşünecek olursak kendi fiilime karşı nasıl bir tavır takınmalıyım? Ben bu yalanı arkadaşım a itiraf etmeli miyim? Veya bunu yapmakla kendimi gülünç duruma düşürür müyüm? Belki de ilk etapta, yalan söylemenin bir tür cezası olarak arkadaşımı kendime güldürmek suretiyle kendimi gülünç duruma düşürmeliyim.⁷⁰

Kişinin dürüslük özelliğini sorgulaması hatta buradan hareketle yalan söyleyerek düşündüğü gibi bir kişi olmadığı üzerine kafa yorması gerçek benini aramada atılan bir adım olarak düşünülebilir. Dolayısıyla bu noktada rutin işlerden ve alışkanlıklardan farklı olarak daha derine nüfuz eden, ikinci bir anlama sahip bir refleksiyon ortaya çıkar ki burada artık kişi kendisine ilişkin hakikat ile yüzleşme sürecindedir. Devamında Marcel kendisini sevdiğim bir arkadaşımın davranışıyla hayal kırıklığına uğrarım. Bu yüzden arkadaşım la ilgili fikrimi gözden geçirmem gerekir. Gerçekte onun inandığım adam olmadığını kabul etmek zorundaymışım gibi görünüyor. Ancak refleksiyon burada durmaz.⁷¹ İlk olarak refleksiyon tanıdığım kişinin aslından tanıdığım kişi olmadığı üzerine yoğunlaşır fakat buraya sabitlenmez. Daha önce yapmış olduğum bir şeyle ilgili bir hatıra aklıma gelir ve derhal kendime şunu sorarım: Söz konusu fiilim gerçekte bugün çok keskin bir biçimde hakkında hüküm verme eğiliminde olduğum fiilimden çok farklı mıydı? Bu durumda arkadaşımı mahkûm etmek için herhangi bir pozisyon içinde miyim?⁷²

⁶⁹ Marcel, *The Mystery of Being* vol. I, 1950, s. 79.

⁷⁰ Marcel, *The Mystery of Being* vol. I, 1950, s. 79.

⁷¹ Marcel, *The Mystery of Being* vol. I, 1950, s. 79.

⁷² Marcel, *The Mystery of Being* vol. I, 1950, s. 79-80.

Bu örnekte filozof arkadaşım hakkında kesin bir yargı vermekten ziyade geçmişteki hatırama dikkat çekerek, kendi üzerime refleksiyon yapmaya çağırır. Dolayısıyla başkalarından hareketle kendim üzerine düşünmeye başlarım. Gerçekten başkaları hakkında hüküm verecek bir pozisyona sahip miyim, düşündüğüm gibi, doğru bir insan mıyım? Marcel'e göre kendimi bu türden sorular ile baş başa bıraktığım zaman iki boyutlu bir gerçeklik karşıma çıkar. Birincisi aynı eylemi (arkadaşımın beni hayal kırıklığına uğrattığı eylem) yapan ben, ikincisi aynı türden eylemi yapan bir başkasını (arkadaşım) sorgulayan ben. Örnekten de anlaşılacağı üzere bu noktada refleksiyon süreci 'ben'in yaptığı eylemler üzerine düşünmesi ve kendi benini sorgulaması şeklinde işleyerek felsefi düzeyde bir refleksiyona yaklaşmaya çalışır. Filozofumuz refleksiyonu sıradan alışkanlıklardaki kırılmalar ve daha derin bir düzeyde düşünmeye bağlı kalarak ifade ettikten sonra refleksiyonun yaşam ile ilişkisine dikkat çeker.

Marcel yaşamın ve refleksiyonun birbirine zıt kutuplar olduğunu ifade eden felsefelere karşıdır. O, ikisi arasındaki ilişkiyi açıklamak için yaşamak sözcüğünden ve Ben ne ile yaşarım sorusundan hareket eder. Peki yaşamak nedir? Filozof yaşamak sözcüğünü açıklarken İspanyol filozof Julian Marias'ın *Felsefeye Giriş* kitabındaki bir bölüme değinir:

Yaşamak sözcüğü bir koyun veya köpek balığına uygulandığı zaman net bir şekilde formüle edildiğinden anlamının bir kapalılık taşımadığına şüphe yoktur. Şu ifade edilir: Şu organı aracılığıyla nefes alıyor şununla değil. Bu inek için ciğerlerdir köpekbalığı için solungaçlardır. Köpekbalığı diğer balıkları avlayarak inek ot yiyerek beslenir.⁷³

Burada Marcel yaşamın hayvanlar için salt bir kendiliğindenlik olduğuna dikkat çeker. Ancak Marcel yaşamak fiilinin insan yaşamında aynı şekilde tezahür ettiğine katılmaz. Biz, yaşamak fiilini insan yaşamı hakkında konuştuğumuzda onun anlamı keskin bir şekilde sınırlara sahip değildir. Bu biyolojik işlevler 'insan yaşamı' kavramı için doğal olarak gerekli olmalarına rağmen 'insan yaşamı' kavramı belirli bir sayıdaki organların uyumlu çalışmasına indirgenemez. Marcel şöyle bir örnek ile refleksiyonu açıklamaya devam eder: Hapishaneden çıkma umuduna sahip olmayan bir suçlu mübalağa yapmaksızın -nefes almaya, yemek yemeye ve tüm doğal fonksiyonlarını

⁷³ Marcel, *The Mystery of Being* vol. I, 1950, s. 80.

yerine getirmesine rağmen- varlığının gerçekten bir yaşam olmadığını söyleyebilir.⁷⁴ İnsanı, hayvandan ayıran belirli özellikleri vardır. Örneğin insanın akla ve iradeye sahip olması, eylemleri üzerine düşünmesi, karar vermesi vb. özellikler onu hayvandan ayıran temel özelliklerdendir. Aynı şekilde Ben ne ile yaşarım? sorusu insan ve hayvanda farklı şekilde karşılık bulur. İnsanlar, hayvanlar ya da diğer canlı varlıklar gibi yalnızca biyolojik ihtiyaçlarını karşılayarak ben ne ile yaşarım sorusuna yanıt vermez. Bu soru, yaşama yönlendirilen nihai amaçlarla çok fazla ilgili bir mesele değildir. Daha çok günden güne yaşamın aydınlatılmasını devam ettiren zihinsel yakıt ile ilgilidir.⁷⁵

Bir zihne sahip olan insan için yalnızca biyolojik değil zihinsel ihtiyaçların da karşılanması gerekir. Dolayısıyla refleksiyon bu noktada zihinsel süreçler ve insan yaşamı ile ilintili olarak yeşerir. Verilen örneklerden refleksiyonun yalnızca canlı olmak ile özdeşleşmediğini zihinsel süreçlerin beyin jimnastiğine ihtiyaç duyduğunu söyleyebiliriz. Marcel'e göre insan yaşamı yalnızca biyolojik açıdan canlı olmaya indirgenirse refleksiyon, yaşamın karşıtı olarak kalmaz aynı zamanda anlaşılmaz bir terim olur.

Refleksiyon ve yaşam arasındaki ilişkiyi ifade eden Marcel refleksiyon ve deneyim arasındaki bağlantıya değinir ve benzer sonuçlara ulaşacağımızı ifade eder. İnsan bizzat deneyimleri yaşamalı mı yoksa seyirci olarak mı kalmalı? sorusuna Marcel şu şekilde yanıt verir: Eğer deneyimi yalnızca izlenimlerin kısa, pasif kaydedicisi olarak alırsam refleksif sürecin deneyimle nasıl kaynaştığını asla anlayamam.⁷⁶ O halde deneyimlerin uzaktan izleyicisi olarak kaldığım taktirde refleksiyonun kendisini nasıl gerçekleştirdiğini, deneyimin refleksiyon sürecine nasıl katkıda bulunduğunu anlamam oldukça güç olacaktır. Refleksiyon, yaşam ve deneyim bir bütün halinde insan yaşamında beliriverir. İnsan bu bütünlüğe seyirci kalmaktan ziyade bu bütünlük içinde aktiftir. O yalnızca canlı bir varlık değil aynı zamanda zihinsel bir özelliğe sahiptir. Marcel insan ve yaşam arasındaki ilişkiyi ifade ettikten sonra birincil ve ikincil refleksiyona değinir.

⁷⁴ Marcel, *The Mystery of Being* vol. I, 1950, s. 82.

⁷⁵ Marcel, *The Mystery of Being* vol. I, 1950, s. 82.

⁷⁶ Marcel, *The Mystery of Being* vol. I, 1950, s. 83.

Daha önce ifade ettiğimiz üzere refleksiyon gündelik hayatta yaşadığımız kırılmalarda basit bir seviyede fakat kendi eylemlerimizi sorgulayarak veya kendi üzerimize düşünerek daha derin bir şekilde ve son olarak felsefi düzeyde kendini göstermiş idi. Bu açıklamaları müteakip refleksiyonun insan yaşamı ile olan bütünlüğünü, insanın deneyimlediği şeylere bizzat katılımını ifade etmiş idik. Şimdi iki aşamadan oluşan birincil ve ikincil refleksiyon ile söz konusu olan mevzuyu biraz daha aydınlatmaya çalışacağız.

Birincil refleksiyonun penceresinden baktığımızda bedenimiz basit bir şekilde çoğu diğer kişiler arasında bir beden olarak ve diğer bütün insan bedenleri ile aynı özelliklere sahip olan bir beden gibi düşünülür.⁷⁷ Dolayısıyla birincil refleksiyon bedene hiçbir ayrıcalık tanımaz, onu diğer bütün bedenlerle aynı kefeye koyar. Bu, ben ve beden bütünlüğünün zarar görmesi ve biricikliğin yitirilmesi demektir. Marcel'e göre birincil refleksiyon bilimin alanına dâhildir. Bilim bir bedene onun ben ile olan bütünlüğünü dikkate alarak yaklaşmaz. Onu parçalara ayırarak inceler. Örneğin insanın iç dünyası psikoloji, onun biyolojik veya fiziksel özellikleri tıp alanı tarafından incelenir. Yani kastedilen bir bölünmüşlüktür ve bedene sıradanlık, nesne muamelesi yapılmasıdır. Birincil refleksiyon bir bedene objektif bakış açısıyla yaklaşmaya çalışır.

Ben ve beden bütünlüğünü, her bireyin bedeninin diğer bedenler arasında emsalsiz olduğunu hatırlatacak reflektif bir düşünceye ihtiyaç vardır. Bu refleksiyon aşaması ikincil refleksiyon olarak adlandırılır. İkincil refleksiyon 'ben'e erişimimizin önemli bir çehresidir.⁷⁸ Birincil refleksiyon ile unutulmuş 'ben' ikincil refleksiyon ile hayatı bulur. O, ben ve beden bütünlüğü içinde 'ben'e ulaşmada mühim bir aşamadır. Marcel felsefesine göre birincil refleksiyon bedeni parçalara ayırmış ona hiçbir ayrıcalık tanımamış 'ben' ve beden bütünlüğüne zarar vermiş 'ben'i ikincil plana atmıştır. Fakat ikincil refleksiyon açılan bu yaraları onaracaktır. Birincil refleksiyon önce önüne konulan deneyim birliğini yok etme eğiliminde olduğu yerde ikincil refleksiyon iyileştiricidir, o bu birliği yeniden fetheder.⁷⁹

⁷⁷ Anderson, Thomas, C., *A Commentary On Gabriel Marcel's The Mystery of Being*, Marquette University Press, 2006, s. 46.

⁷⁸ Caputo, a.g.e., s. 66.

⁷⁹ Caputo, a.g.e., s. 65.

Bu izahlar çerçevesinde sonuç olarak Marcel felsefesinde refleksiyonun insan hayatında önemli bir yeri olduğunu, insana kim olduğunu hatırlatan bir işleve sahip olduğunu söyleyebiliriz. Reflektif düşünen insan yaşadığı, deneyimlediği şeyleri, eylemlerini sorgular, ben ve beden arasında bir ilişki olduğunu fark etmeye doğru yol alır. Bu onun basit bir şekilde düşünmekten sıyrılıp derin düşünceye doğru yol almasında ve varoşlunu gerçekleştirmesinde esaslı bir süreçtir.

II. BÖLÜM

GABRIEL MARCEL'DE İNSAN VE SOMUTLUK

Varoluşçu felsefeler insana dair söylediklerinin son derece somut olduklarını veya gerçekte somut olanın varoluşsal boyuttaki insan gerçekliği olduğundan hemfikirdirler. Ancak bu somutluk vurgusu Marcel felsefesinde çok daha bariz olarak görülür.

Filozofumuzun somut veya somutluk ile ne ifade ettiğine geçmeden evvel soyut ve somut kavramlarının literatürde ne anlama geldiğine kısaca değinelim. “Bir şeyin soyut olduğunu söylemek onun kavramsal, tümel, özsel veya ilkeyle ilgili bir şey olduğunu buna mukabil bir şeyin somut olduğunu söylemek ise onun bağlamsal, tikel, kişisel ve duyusal olduğunu söylemek anlamına gelir.”⁸⁰ Soyutun taşıdığı anlam kavramsal ve tümel olmasıdır. Örneğin bizler tek tek her ferдин bireysel özelliklerini belirterek insan sözcüğüne ulaşmayız. Akıl ve irade sahibi olan, diğer canlı ve cansız şeylerin yapamadığı işleri yapan yani kısaca her ferde ortak olan özelliklerden hareketle insan sözcüğüne ulaşırız ki bu insana kavramsal bir çerçeve çizerek soyut bir kavram oluşturmaktır. Bu bağlamda soyutlamabir kavram ya da düşünceyi, çeşitli durum ya da örneklere ortak olan öğeyi, ilintili olmayan diğer özellikleri bir tarafa bırakarak ortaya çıkarmak suretiyle oluşturmayı mümkün kılan zihinsel, işlem sürecidir.⁸¹ Soyut veya soyutlama yapmanın öznenin, objenin veya diğer canlı varlıkların belirli veya ortak özelliklerini diri tutup bir genel kanaate veya yargıya varmaktır. Somut ise soyut olanın aksine bir bağlama sahip, soyut olandaki gibi ortak özelliklerin ön planda olmadığı tek veya biricik olandır.

Gabriel Marcel'in felsefesinde somut olan soyutlama dediği durumun karşısındadır. Filozofa göresoyutlama, zihni bir işlemdir.⁸² Zihni bir işlem olan soyutlama sürecinde belirli kategoriler ön plana çıkarıldığında soyutlamanın tuzağına düşülür. Fakat Marcel soyutlamaya tamamen karşı değildir. Haddizatında o, soyutlamanın yanlış anlaşılmasına karşı çıkmaktadır. Marcelidealizmle olan tanışıklığının da etkisiyle olsa gerek idealist soyutlamanın, soyutlama sonucu olan kavram ve düşünceleri mutlaklaştırdığının ve bunları somut gerçekliğin yerine

⁸⁰ Cevizci, Ahmet, *Felsefe Sözlüğü*, (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul 2011, s. 400.

⁸¹ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, 2011, s. 401.

⁸² Caputo, a.g.e., 2006, s. 67.

koyduğunun da farkındadır.⁸³ Marcel'in itirazı soyutlama ile ilgili olarak kavramsallaştırmaya yönelik bir tepkidir. Bu kavramsallaştırma sürecinde belirli kategoriler ön plana çıkar diğer özellikler veya kategoriler ikinci planda bırakılır. Bu zihinsel işlem sürecinde soyut olan somut olanın yerine geçer.

Modern dünyada bilim ve teknolojinin insan üzerindeki olumsuz etkilerinin Marcel felsefesinin oluşturmada önemli bir role sahip olduğuna daha önce değinmiştik. Marcel bilim ve teknolojinin tamamen kusurlu olduğunu veya insan hayatında hiçbir yeri olmadığını söylemez. O, teknolojiye olan aşırı veya kontrolsüz arzu karşısında insanın da artık teknik bir alet gibi görülüp, ontolojik bütünlüğünün kaybedildiğini ifade eder. Bu noktada soyutlama önemli bir rol oynar.

Çağdaş dünyada bilim insanı parçalara ayırarak incelemiş onun belirli bir yönünden hareketle onu ifade etmeye çalışmıştır. İnsana birincil refleksiyon olarak ifade edilen tavır ile yaklaşmış veya ona bir obje muamelesi yapmıştır. Peki, bu duruma zemin hazırlayan soyutlama ruhu nedir? İnsanın veya başka diğer canlıların belirli özelliklerini ön plana çıkaran buradan hareketle zihni bir işlem haline gelen soyutlama veya soyutlama ruhu Marcel'e göre öncelikle atılması gereken fazlalıkları atma girişimidir.⁸⁴ O halde soyutlama ruhu yalnızca belirli kategorilerden hareketle belirli özelliklere ağırlık verilerek elde edilen zihinsel bir süreçtir. Başka bir deyişle bir kavramsallaştırma sürecidir. Soyutlama sürecinde bir obje veya canlı bütün özelliği dikkate alınarak ifade edilmeye çalışılmaz. Onun bütünü oluşturan tekil mahiyetleri eriten bir mahiyeti haizdir. Marcel bu duruma şöyle bir örnek verir:

Örneğin savaş ortamında karşı karşıya geldiğimiz ve öldürmek zorunda kalabileceğimiz düşmanı yalnızca düşman olarak görüp, onun da sevinçleri, korkuları, umutları olan seven ve sevilen bir kişi olduğunu unuttuğumuzda insan gerçekliğinin bütünü, örneğin yalnızca ekonomik olgulardan yola çıkarak yorumlamaya yöneldiğimizde ya da bilimsel terimlerle kategorize edilebilen bir çiçeğin aynı zamanda kendine özgü renk, koku ve özellikler bütünüyle somut bir biçimde var olan bir çiçek olduğunu gözden kaçırdığımızda soyutlamanın büyüüne kapılarak somut gerçekliğin bütünlüğüne yönelik küçümseyici bir tavır takınırız.⁸⁵

⁸³ Koç, "Gabriel Marcel'e Göre Savaş Nedeni Olarak Soyutlama Ruhu", s. 623.

⁸⁴ Koç, "Gabriel Marcel'e Göre Savaş Nedeni Olarak Soyutlama Ruhu", s. 622.

⁸⁵ Koç, "Gabriel Marcel'e Göre Savaş Nedeni Olarak Soyutlama Ruhu", s. 622.

Başka bir deyişle soyutlama yapmak veya soyutlama ruhu herhangi bir varlığın belirli bir yönünün ön plana çıkarılıp geriye kalan özellikleri göz ardı etmektir. Soyutlama ruhu söz konusu olan varlığın bütünü göz önüne almaz. Düşmanın yalnızca düşman olarak görülmesi onun sevinçlerinin üzüntülerinin kısaca düşman olmak dışındaki hayatı soyutlama ruhu açısından herhangi bir öneme sahip değildir. Ya da çiçeğin bilimsel açıdan yaklaşıldığında yalnızca çiçek olarak görülmesi kendine has özelliklerinin ön plana çıkmaması soyutlama ruhundan kaynaklanmaktadır. Kısacası bireyin gerçek varlığı yok edilmektedir.

Marcel soyutlama ruhuna karşılık “somut felsefe” terkinini kullanır. Somut felsefe soyutlama ruhunun açmış olduğu yaraları onararak herhangi bir varlığı bütünselliği içinde ele alır. Bir anlamda ikincil refleksiyonun ürünü olarak ortaya çıkar. Marcel’e göre somut felsefe düşünen düşüncenin felsefesidir. O sadece bir tür tehlikeli ve sürekli akrobasi sayesinde kurulabilir.⁸⁶ Düşünen düşünce sürekli canlılığını koruyan, her an her şeye hazır olan, varlıkla irtibatı kesmeyen düşüncedir. Marcel’e göre bu durum hazırda olmaktır. Hazırda olmak varoluşun sunduğu şeylere açık olmaktır.⁸⁷ Somut felsefe varoluş veya varlık ile sürekli hemhal olma durumudur. Dolayısıyla soyutlama ruhunun belirlediği veya kavramsallaştırdığı şeyden sonra kenara çekilmesinin aksine düşünen düşünce veya somut felsefe diriliğini korur, varoluş, varlık ile sürekli iletişim halindedir.

Marcel’in somut felsefeden veya somutluktan kastının ampirizm olmadığı açıktır. Marcel’e göre somut felsefe yapmak metafizik düşünceyi varoluşsal tecrübeye dayandırmaktır. Bu ise hiçbir zaman ampirizme dönmek değildir. Filozof için önemli olan metafizik düşüncenin yaşamdaki deneyimlerde hayatiyet kazanmasıdır. Bu ampirizmin takındığı tavrın dışındadır. Marcel somut felsefe anlayışında felsefenin asli görevini şu şekilde izah eder: Felsefenin temel görevi konkre (somut) durumları tasvir etmektir.⁸⁸ Başka bir deyişle felsefenin ilgilendiği şey varlıkların bütünlüğü ve karşılaşmalarının duyarlılığı içinde insanlardan ve dünyadan kaynaklanan gerçek ve yaşamsal deneyimleri yeniden kurmak ve araştırmaktır.⁸⁹ Marcel’in somut felsefe

⁸⁶ Muşta, a.g.e.,s. 19.

⁸⁷ Bayraktar, a.g.e.,s.58.

⁸⁸ Magill, a.g.e.,s. 104.

⁸⁹ Blackham, a.g.e.,s.72.

anlayışı bizzat dünyada karşılaştığımız, yaşadığımız deneyimler ve gerçek olaylar ile ilgilidir. Felsefenin görevi bu somut anlayışa bağlı olarak metafizik düşünceyi, deneyimleri ve varlığı yeniden inşa etmektir.

Bu bağlamda somut felsefe anlayışının temelinde deneyimin mühim bir noktayı oluşturduğunu söyleyebiliriz. Marcel içindeneyim onun ötesine ulaşmak için bir sıçrama tahtası değildir fakat kendimizi ve dünyamızı anlayacağımız, gizli güçleri keşfedebileceğimiz bir ölçüde aşkınlık talebimizi yerine getireceğimiz fethedilmesi gereken bir topraktır.⁹⁰ Deneyim, varoluş yolunda bir araç değildir aksine varlığımız, bulunduğumuz dünyayı anlamak ve aşkın olanı keşif yolunda başvurmamız gereken hakiki bir amaçtır. Bu bağlamda Marcel felsefe için şunu söyler: Felsefesaf düşünceye dahil olup deneyimden uzaklaşma girişimi değildir. Aksine o, deneyimi anlamak ve farkında olmak için onun kaynağı olan gizli güçlerin farkında olmamızı derin bir şekilde sağlayan bir kazı işlemidir.⁹¹ Anlıyoruz ki Marcel felsefesinde insanın bizzat edinmiş olduğu deneyimler metafizik bir değere sahiptir. Marcel'e göre gerçeklik bir defada ve herkes için çözülecek bir problem değil bunun yerine birey için sürekli olarak keşfedilecek içine girip nüfuz edilecek bir gizemdir.⁹²

Marcel'in somut felsefesinde önemli olan bir diğer husus özgürlüktür. Filozof için özgürlük insanın süje olarak kendisidir. Yani özgürlük insan varlığına sonradan dahil olan bir şey ya da dışsallık arz eden bir şey değil insanın ya da öznenin bizzat kendisidir. Özgürlük somut durumlarda özne tarafından denir ve onun iç dünyasında anlam bulur. Peki özgürlük bir problem olarak görülebilir mi? Özgürlük bir problem olarak görüldüğü takdirde varoluşu gerçekleştirme yolunda insana bir katkı sağlamayacak ancak sır halinde olduğu sürece insanın iç dünyasını yapılandıracaktır. Özgürlük ne deneyicilerin gördüğü gibi bir nitelik ne de rasyonalistlerin düşünen benlerinin bir özelliğidir. Marcel'e göre özgürlük öznenin içinde erimiş özneye dönüşmüştür. O, konkrete durumlarda denir, kendini gösterir.

Bu izahlar çerçevesinde Marcel'in felsefesinde somut kavramının gündelik hayatta kullanılan somut sözcüğünden farklı olduğunu anlıyoruz. Daha önce bilim ve

⁹⁰ Anderson, *A Commentary On Gabriel Marcel's The Mystery of Being* 2006, s.27.

⁹¹ Anderson, a.g.e., s.26-27.

⁹² Gündoğdu, Hakan, "Varoluşçu Felsefelerdeki Bazı Ortak Özellikler" *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 2007, S.1, s. 95-132.

teknik bağlamında fonksiyonlarına indirgenen insandan bahsetmiştik. Modern dünyada insan bir makine gibi hesaplar yapan, bilimin parçalara ayırarak yaklaştığı veya teknik bir alet haline gelen bir varlık olmuş,kendine yabancılaşmıştır. Marcel'in somuttan, somut insan veya somut felsefeden anladığı kendine yabancılaşan, dünya akışı içinde makineleşen insanın aksine varoluşu ben ve beden bütünlüğü içinde gerçekleştirmektir.Dolayısıyla somut felsefe çizgisinde insan için önemli olan soyutlama veya soyutlama ruhunun tuzağına düşmemek, edinilen deneyimler üzerine derin düşünceler gerçekleştirmek, hazırda olmak veya hazır bulunmak, beden aracılığıyla dünyaya katılmak, diğer benler ile iletişim halinde olmaktır.

2.1.Bedene Bürünme ve Katılma

Marcel felsefesinde varoluşu gerçekleştirme yolunda bedene bürünme önemli bir noktayı oluşturmaktadır. Bedene bürünmenin anlamından önce ben veya suje olmak ne anlama gelmektedir sorusuna Marcel şu şekilde yanıt verir: Suje olmak bir olay veya bir hareket noktası olmak değil bir fetih ve bir amaçtır.⁹³

Suje olmak dış dünyada veya toplumda şahit olduğumuz herhangi bir olay değildir. Ben olmak insanın bizzat kendine yönelerek kendisini yeniden fethetmesi veya yaratmasıdır. Marcel bu noktada 'ben'i varlığın dışına koyan veya onu soyut bir şekilde ifade etmeye çalışan felsefelerle karşıdır. Bu felsefelerden biri Kartezyen felsefedir. "Düşünüyorum"un beni nedir? Eğer bu objektif bilginin,bilimin sujesi ise bu suje şahıssızdır. Bu Akıldır veya Düşüncedir.⁹⁴Düşünüyorum ifadesi ile gelişen felsefe ne varoluş yoluna bir katkı sunmuş ne de bilimsel düzeyde kendisini somut bir şekilde ifade etmiştir.Kartezyen felsefede ben ve beden arasındaki bağlantı yok sayılmış düşünen kim sorusu yanıtızsız kalmıştır.

Marcel'in somut felsefesinde cisimleşmiş olmaktan kasıt metafizikten tamamen soyutlanmak ya da idealist felsefeler çerçevesinde kalıp dünyadan uzaklaşmak değildir. Filozofa göre cisimleşme metafiziğin temel verisidir. Bir vücuda bağlanmış gözükten varlığın durumu 'cogito'ya zıt olarak kendine şeffaf olmayan verilmiştir.⁹⁵Cisimleşmiş olmak metafizik bir değeri barındırır, bu varoluşu gerçekleştirme yolunda mühimdir.

⁹³Reneaux, a.g.e.,s. 317.

⁹⁴Reneaux, a.g.e.,s. 314.

⁹⁵ Muşta, a.g.e.,s. 68.

İdealist felsefenin penceresinden bakıldığında cogito mümkün bir metafiziğin çıkış noktası olarak gözükmektedir. Cisimleşme bir olgu değil fakat ondan itibaren olgunun mümkün olduğu veridir. Oysa ‘cogito’ ile olgu arasında belki doldurulması imkânsız bir mesafe vardır.⁹⁶

Marcel’e göre cisimleşme veya bedene bürünmede bedene saf bir şekilde olgu olarak yaklaşmak ona somut bir şekilde yaklaşıldığı anlamına gelmez. Bu tarz bir yaklaşım ben ve beden arasındaki narin bağlantıyı zedeler. Şüphesiz bedendünyada yer aldığı şekliyle maddeden ibaret olsa da o, benim bedenim olduğu sürece benimki olan bu bedeninin sırf dışsal bir gözlemlerle değerlendirilmesine yönelik bir yaklaşım yetersiz kalmak durumundadır.⁹⁷ Yani bedeni maddeden ibaret görmek veya cisimleşme dendiğinde saf bir şekilde insan zihninde olgunun canlanması birincil refleksiyonun benimsediği bir tavidir. Bu yaklaşım tarzı ile beden yalnızca 'ben' ile olan ilintisinden ayrılmamış kendi içinde de parçalara ayrılmıştır. Yani bilimsel bir tarzda beden psikolojiye, biyolojiye ve tıp alanlarına ayrı ayrı konu olmuştur.

O halde Marcel’e görecisimleşmiş olmak beden olarak şu beden olarak onunla özdeşleşmeksizin ondan ayrılmaksızın görülmektedir. Özdeşleşme ve ayrılma birbirine uygun fakat sadece obje seferinde işleyen işlemlerdir.⁹⁸ Bu bağlamda cisimleşmek veya bedene bürünmek ‘ben’in kendisini bedene hapsetmesi demek değildir. Fakat idealist felsefelerin veya Kartezyen felsefenin penceresinden beni bedenden ayırmak da değildir. Çünkü özdeşleşme ve ayrılma kendisini obje aşamasında gösterir. Dolayısıyla ben bedene bir eşya veya obje gibi muamele edemez. Fakat onsuz da varoluşunu gerçekleştiremez.

Bu bağlamda Marcel Kartezyen ve idealist felsefelerin aksine ben ve beden için şöyle der: Ben, bedenimim. (I am my own body)⁹⁹ Varoluşu yolunda kendini gerçekleştirmeye çalışan ben bedenimde varlık bulur onunla bütünleşirim. Marcel’e göre ben bedenimi tanıdığım sürece bedenimim.¹⁰⁰ O halde Marcel’in somut felsefesine göre bedene bürünme veya cisimleşmede bedene bilim veya tekniğin soyutlama

⁹⁶ Muşta, a.g.e.,s. 68.

⁹⁷ Koç, *Gabriel Marcel Üstüne*, 2014, s.16.

⁹⁸ Koç, *Gabriel Marcel Üstüne*, 2014, s.16.

⁹⁹ Marcel, *The Mystery of Being*, vol. I 1950, s. 100.

¹⁰⁰ Marcel, *The Mystery of Being*, vol. I, 1950, s. 101.

ruhunun yahut birincil refleksiyonun yaklaştığı tarzda yaklaşmam. O, benim bedenim olduğu sürece diğer bütün bedenlerden farklıdır ve biriciktir. Bu noktada Marcel his kavramına vurgu yapar ve şöyle der: Hissetmek yalnızca bana ait olan bir şeydir, benim ayrıcalığımdır.¹⁰¹ Marcelhissetmeyi bedenimin bana ait olduğu, benim bedenim olduğu gerçeğiyle bağlantılı olarak açıklar. His ‘ben’i diğer bedenlerden veya ‘ben’lerden ayıran yalnızca kendi benimde varlık bulan ve böylece bedenimi de diğer bedenlerden ayırandır. Peki bedenimle olan hakiki ilişki nasıl ortaya çıkacaktır? Marcel şöyle der:

Ben sadece özü bakımından esrarlı bir realite biçimi gösterdiğim kadarıyla bedenimim. Ne kadar kompleks olursa olsun, obje olarak sunduğu belirlemelere indirgenemeyen bir realite. Beden ilmi olarak bilindiği ilmi bilgiye yol açtığıhiyenden cerrahiye son derece değişik tekniklere uygun olduğu kadarıyla aynı zamanda objedir. Diğer yandan cisimleşmiş olma durumum benim için herhangi bir vücut, tamamen başka bir vücut olarak kendi vücudumu düşünme ihtimalini de içine alır.¹⁰²

Bedenin bir obje tarafı olduğu gibi sır olan bir tarafı da vardır. Bilimin penceresinden bakıldığında bedenbir nesne veya olgu olarak anlaşılır. Bu bedene birincil refleksiyon tarzında yaklaşıp onu bir soruyu veya sorunu çözmek, analiz etmektir. Bu daha önce ifade ettiğimiz problem ve sır arasındaki ayrım da kendini gösterir. Bedene bir nesne gibi yaklaşmak onu problem alanına çekmek bir anlamda ona matematiksel bir soruyu çözmek gibi yaklaşımdır. Eğer beden problem alanında ise formüllere veya uygun bir tekniğe bağlı olarak işlem görür. Fakat cisimleşmiş olma durumu veya ‘ben’in bedene bürünmesi her bedenin diğer bedenlerden ayrı olduğunu ve kendi bedeninin üzerine düşünülmesi ihtimalini doğurur ve sır alanında kendini gösterir ki bu Marcel’in haddizatında kastettiği şeydir.

Bu bağlamda Marcel problem ve sır alanındaki ayrım“Ben Kimim?” sorusu ile bağlantılı olarak varlık nedir sorusunu yanıtlar. Varlık, nesne olmayıp bir hazır oluştur ne tasavvur edilebilir ne de ispatlanabilir fakat duyulur ve yaşanarak doğrulanabilir. Ne hesabı çıkartılabilir ne de belirlenebilir fakat tanınır ve yaklaşılabılır.¹⁰³ Dolayısıyla varlık problem alanına değil sır alanına dâhildir. O da beden gibi birincil refleksiyon

¹⁰¹ Marcel, *The Mystery of Being*, vol. I, 1950,s. 104.

¹⁰² Marcel,G., (1963),*Le Mystere Del'Etre*, C.1. Aubier, Paris,s.116-117'den aktaran,C. Muştı,(1988), *Gabriel Marcel'in Varoluşçuluğu*,Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,Ankara s. 74.

¹⁰³ Reneaux, 1994,s. 311.

veya bilimsel bir tarzda ele alınamaz. Tıpkı beden gibibir sorun halinde önümde durmaz, çözülemez, uygun bir tekniğe sığdırılmaz. Yaşanarak, duyularak veya hissedilerek onu "Ben kimim?" sorusundan ayrı tutamayız. Peki varlığı nasıl yakalayabiliriz? Marcel şöyle der: Yeter ki 'ben' değerinden düşürülerek gayri şahsi düşüncenin öznesi haline getirilmesin. Zira ben varlığın kendisini ancak varlığımı bina eden ve beni ben yapan varlığa katılma durumunda yakalayabilirim.¹⁰⁴

Marcel'e göre hem 'ben' hem de varlık sır tarafından kuşatılmıştır. Her ikisi de sır alanına dahildir. 'Ben' ve varlık problematik düzeyde söz konusu olamaz onlara uygun olan formüller veya teknikler yoktur. Burada sır ve bilinmeyen arasındaki ayrıma dikkat etmek gerekir. Bilinmeyen bir bakıma problemiğin sınırındır. Eğer istenilirse bu çözülemez bir problemdir.¹⁰⁵ Bilinmeyen problem alanına dâhil olduğundan dolayı vakti geldiğinde makul teknik veya formüller çerçevesinde çözülebilir. Buna bilimsel gelişmeler ve teknikleri örnek verebiliriz. Onlar belirli bir süreçte birikimli olarak gelişmişlerdir. Örneğin Rönesans'ta Kopernik'in Güneş'i merkeze alan Yer'i de bir gezegen gibi Güneş çevresinde dolandıran bir sistem kurması¹⁰⁶ 17. Yüzyılda Galileo'nun kuramları tarafından iyice güçlendirilmiştir. Kısaca Marcel felsefesinde 'ben' ve varlık bilinmeyenden ziyade sır alanına dâhildir. Sır alanı bilinmeyenden farklıdır. Burada Marcel terminolojisinin ne denli farklı olduğu ortaya çıkmaktadır. Sırlı olanın somut olması ve bunun da gerçek varlık alanına ait olması varoluşun gerçekliğinin hergünlük içinde ıskalanması ile ilgilidir. Çünkü gündelik yaşam gerçekliği örtmektedir ve sırı gark etmektedir.

Marcel'de somut olanın ortaya çıkması için başka bir deyişle Sırlı olanın zahir olması için olması gereken diğer bir edim katılmadır. Marcel'e göre katılma Varlığa ulaşma yolunda bir eylemdir veya sır alanına dahil olmamızı sağlayacak bir tecrübedir. Marcel katılmayı ifade ederken özne ve muhatabına dair bazı örnekler verir. Örneğin getirilen bir pastadan payımı istediğimde bu pay objektif, tartılabilen, ölçülebilen bir şeydir. Payımı alsaydım bu onu yemek için olacaktı.¹⁰⁷ Burada önemli

¹⁰⁴ Reneaux, a.g.e., s. 311.

¹⁰⁵ Reneaux, a.g.e., s. 310.

¹⁰⁶ Topdemir, G.H. ve Y. Unat, *Bilim Tarihi*, (4. Baskı), Pegem Akademi, Ankara 2012, s. 186.

¹⁰⁷ Muşta, a.g.e., s. 55.

olan katılmanın objektif olmasıdır. Pasta, pastadan aldığım pay ve onu yeme fiili bütünüyle objektiftir.

Marcel katılmayı objektiflikten uzaklaştıracak ayine katılma örneğini verir. Bu katılma dinleyiciler arasında olduğu gibi ideal bir nitelikte de olabilir. Bir savaşın bir felaketin sona ermesi için düzenlenen bir ayine hastalıktan yatağımda yatar halde duamla katılabilirim.¹⁰⁸ Önemli olan objektif durumları gözetmek değildir. Katılmayı gerçekleştirirken sır alanına ulaşmak, sır alanında erimektir. Verilen örnekte ayine bedenlen katılma ayinin nerede veya ne zaman olacağı gibi objektif unsurların yanı sıra hastanın yatağında yalnızca duası ile ayine katılması, katılmanın objektif unsurlardan sıyrıldığını gösterir. Bununla birlikte bu tek başımayım demek değildir. Gerçekte kendimizi taptığımız Tanrı'ya yönelmiş çoğunluk olduğumuz olgusuyla olağanüstü kuvvetli hissedirim.¹⁰⁹ Görüldüğü üzere mühim olan tek başımayken dahi ayindeki diğer kişilerin de Tanrı'ya aynı amaçla yöneldiğini bilmek veya hissetmektir. Bedenen ayinde olunması bile dua ile o ayine eşlik etmektir. Varlığa katılmak böyledir. Varlık, dıştan çok içsel ilişkilerle yani Marcel'in ifadesiyle katılımla karakterize edilir. Zira insan dış obje ve keyfiyetlere sahip olurken varlığa canlı bir etkinlikte katılır.¹¹⁰

Toparlayacak olursak şunları söyleyebiliriz: Kendi varoluşumuzu sorgularken ben, beden ve Varlığı birbirinden koparmadan bir bütünlük içinde yürümeliyiz. 'Ben2 ya da Varlık problem alanına dahil değildir onlara bir objeye sahip olunduğu gibi sahip olunmaz. Tasavvur edilemez, saptanamaz, analiz edilemez, formüller veya uygun teknikler ile çözülemez. Onlar sır alanına aittir. Bilinemez değillerdir. Çünkü onlarinsanın bireysel tecrübeleri ışığında, derin düşünceler sonucu yaşanabilir ve hissedilebilir olanlardır. Varlık birincil ve mevcuttur bilgi ikincildir ve Varlığı açıklayamaz.¹¹¹ Marcel'in somut felsefesine göre Varlığı bilginin ışığında aydınlatmak söz konusu olamaz. Bilgi bu durumda geri planda kalır. Bu 'ben' için de geçerlidir. Birincil refleksiyon sahasında kalan Kartezyen veya idealist felsefeler ile 'ben' ve beden arasında açılan uçurum, soyutlama ruhu gibi durumlar Varlığa somut bir şekilde katılımlımıza zarar vermiş insanın kendisine yabancılaşmasına neden olmuştur.

¹⁰⁸ Muşta, a.g.e., s. 56.

¹⁰⁹ Muşta, a.g.e., s. 56.

¹¹⁰ Koç, E., "Bir Umut Metafiziği Olarak Gabriel Marcel Felsefesi", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2008, S.18, s. 171-194.

¹¹¹ Blackham, a.g.e., s. 74.

Marcel felsefesine göre ‘ben’in bedene bürünmesi veya cisimleşmesi sonucunda insan varlığa doğrudan somut bir şekilde katılımını gerçekleştirir. Sahip olduğu mülkiyetlerden sıyrılarak,soyutlamanın tuzağına düşmeden, bilim ve tekniğin esiri olmadan, teknik bir alet haline gelmeden veya getirilmeden, Marcel’in deyimiyle tekniğin merhametine kalmadan, varoluşunu gerçekleştirme yolunda edinmiş olduğu bireysel tecrübeler içinde insan biricikliğinin farkına varmalıdır. Marcel’in somut felsefesinden anladığımız budur. Makineleşen insanın aksine ben ve beden bağıını koparmayan insan kendisini dünyadan soyutlayan veya soyutlanan kavramlara sığdırılan insanın aksine Varlığa katılan Varlık ile hemhal olan,kendini keşfeden insan.

2.2. Özneler Arasılık

Marcel felsefesinde özneler arasılık önemli bir yer kaplar. Bunun sebebi varoluşu gerçekleştirme yolunda veya insanın hakiki amacının ne olduğunu anlaması açısından onun toplumda olması yani diğer insanlar ile iletişim kurmasıdır. Biz Marcel felsefesinde öznelerarasılığın somut felsefe bağlamında ne ifade ettiğini ‘ben’in ‘o’ ve ‘sen’ ile kurduğu ilişkide somutluğun nasıl bir hal aldığını ifade etmeye çalışacağız.

2.2.1. Ben-Nesne İlişkisi

Daha önce sahip olmak ve olmak arasındaki ayrıma bağlı kalarak insanın obje karşısındaki durumunu ifade etmeye çalışmış, kısmen nesne konusunda değinmiştik. Şimdi Marcel’in somut felsefesiyle bağlantılı olarak ‘ben’ ve nesne arasındaki durumu izah etmeye çalışacağız. Ancak buna geçmeden önce ‘ben’in nesne ile olan ilişkisine değinmek gerekmektedir.

Nesne (şey) benim dışımda olan ve benim için varoluşsal bir değeri olmayandır. Başka bir deyişlesahip olma kategorisine ait olanlardır. Bundan dolayı onlar her an kazanılabileceği gibi kaybedilebilir de. Marcel’e göre sahip olmak kategorisine dahil olan her şeyin yok olması mümkündür; fakat bir şey hariç: İnsanın var olması. İnsan, bir nesne, maddeden ibaret bir varlık değildir veya fanatik bir şekilde benimsenen bir düşünce değildir. Sahip olanın sahip olduğu bütün şeyler kaybolabilir. Ancak insanın var olması, varoluşunu gerçekleştirmesi onu nesneden ayırdığı gibi nesne gibi kaybolmasını da engeller.

Marcel için bu durum bir şartla gerçekleşir bu sahip olanın sahip olduklarına tutku ile bağlanmaması ve sahip olanın sahip olduklarının kategorisine indirgenmemesi. Çünkü filozofa göre insan, mülkiyetinde bulundurduğu şeylere esir olur veya onu kontrolsüz bir şekilde arzu ederse sahip olmak daima bana acı veren bir yol olur.¹¹² Oysa olmak bütünüyle bir kimsenin acıya maruz kalmamasıdır.¹¹³ Dolayısıyla sahip olmak kategorisi olmak kategorisinden farklıdır. Filozofa göre “Ben Kimim?” sorusu üzerinde derin bir şekilde düşünülür ve nesne ile olan tutkulu ilişkiden taviz verilir ise insan varlığı nesne gibi kaybolmaya mahkûm olmaktan kurtulur.

Nesne insanın dışında olduğundan dolayı insan onu arzuladığı gibi ona hayır diyebilme hakkına da sahiptir. Hayır diyebilmek nesneyi kontrolsüz bir şekilde arzu etmeye engel olur ve insanın kendi üzerine düşünmesini kolaylaştırır. İnsanın nesne ile olan ilişkisindeki tutkulu arzu onu bir cisme dönüştürüp sahip olma kategorisine indirgeyebilir. Ben-nesne ilişkisinde veya insanın sahip olduklarında önemli olan nesneyi amaçtan ziyade hayatın devamlılığı açısından araç olarak görmektir. Aksi halde Sahip olmak düzeyinde yaşamak ‘ben’in konumuna uygun rakımı kaybetmek, olduğum şeyi terk ederek sahip olduğum şeye dönüşmek, bir şeye indirgenmek anlamına gelir.¹¹⁴

Marcel’in somut felsefesinin penceresinden baktığımızda ben ve nesne arasındaki ilişkide önemli olan insanın sahip olduklarının kategorisine indirgenmesi veya ‘ben’in dışında olan nesneyi sınırsızca arzulamasıdır. Esas olan şudur: Hayatın devamlılığı açısından nesneye sahip olmak ama ona esir olmamak, fikirlere düşüncelere sahip olmak fakat fanatik bir tutum sergilememek.

2.2.2. Ben-O İlişkisi

Ben-o ilişkisinde ben-nesne ilişkisine benzer bir ilişki karşımıza çıkmaktadır. Marcel felsefesinde o diye dile getirilen varlık toplumda belli bir yeri, görevi olan bir insandır. O, özde bir ayrım gerektirmeksizin yeri başka biriyle değiştirilebilen bir insandır, ilişki kurmadığım rastgele bir insan.¹¹⁵ O tam da bir nesne olarak bedenimi

¹¹² Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 86.

¹¹³ Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 86.

¹¹⁴ Blackham, a.g.e., s. 76.

¹¹⁵ Muşta, a.g.e., s. 95.

keşfettiğim anda yine bir beden varlığı olarak keşfettiğim insandır. O da tıpkı benim gibi vücuda gelmiş bedenli bir varlıktır.¹¹⁶

‘O’ diye bahsedilen varlık, bedene bürünmüş, toplum içinde yer bulmuş, belirli sorumlulukları üstlenmiş, nesne gibi gördüğümüz bir varlıktır. Fakat Marcel felsefesine göre ‘ben’in ‘o’ ile olan ilişkisi hakiki bir ilişki değildir. Neden? Filozofa göre insan hayatının sujeler arası bağıllığı, ancak fertlerin yakınlık kurmalarıyla hasıl olmaktadır.¹¹⁷ Ben-o ilişkisinde rastgele bir ilişki söz konusu ise veya ‘o’ diye adlandırdığımız varlık ‘ben’ için fiziksel niteliklerinden ibaret bir varlık ise onun ile yakınlık veya hakiki bir ilişki kurmam söz konusu olamaz. Bu tıpkı nesne ile kurduğum ilişkiye benzerdir. O halde ‘o’ diye dillendirilen varlık sahip olma kategorisine aittir. Peki, sahip olma kategorisine ait olan ve nesne ile kurduğum ilişkiye benzer bir tarzda ilişki kurduğum ‘o’ üzerinde hâkimiyet sahibi miyimdir? Ben-o ilişkisinde obje ile benzer bir ilişki kurulmuş olsa da ‘o’ bir ‘sen’ olma şansına sahip olduğundan dolayı objeden ayrılır.

Netice itibarıyla ‘o’ diye ifade ettiğimiz varlık, bedene bürünmüş, fiziksel niteliklerinden ibaret bir varlıktır. Fakat sahip olunan ev, araba, şan, şöhret gibi mülkiyetime dahil edeceğim bir şey de değildir. Ben-o ilişkisinde bir yakınlık söz konusu olmadığından dolayı hakiki bir ilişki söz konusu olamaz ya da ben kendisini ‘o’ ile temellendiremez. ‘O’ zaman ve mekân içerisinde kendisini gösterir fakat ‘ben’ ‘o’ ya karşı nesnel bir tavır alır. Dolayısıyla hakiki bir ilişki veya yakınlık söz konusu olamaz. O halde ‘ben’in güçlü bir şekilde bağlanacağı, iletişim kuracağı bir ‘sen’ gereklidir.

2.2.3. Ben-Sen İlişkisi

Marcel için felsefi düşünce, soyut bir epistemolojik suje yahut aşkın bir ben solipsizminden kendini kurtarmalıdır.¹¹⁸ Bu demektir ki ‘ben’ başka ‘ben’lerle birlikte yaşadığı sürece var olur.

¹¹⁶ Bayraktar, a.g.e.,s. 51.

¹¹⁷ Magill, a.g.e.,s. 111.

¹¹⁸ Magill, a.g.e.,s. 111.

“Ben daha çok fazla var oluyorum” cümlesinden yazar şöyle bir sonuç çıkarıyor: Ben kendimi ego-centricism zindanından daha çok kurtarıyorum.¹¹⁹ Marcel felsefesinde önemli olan felsefi düşüncenin kendisini soyut bir alana hapsedmesinden veya varoluş yolunda ‘ben’in kendisine kapanmasından ziyade diğer ‘ben’lere yani ‘sen’lere katılmasıdır. Ne kadar çok diğer ‘ben’lere katılırsa o kadar çok var olur. Marcel kendi içine kapanan, kendisini diğer ‘ben’ler veya ‘sen’lerden ayıran ‘ben’ için liyakatli ve liyakatsiz olma kavramlarını kullanır. Kendi benliğini merkez edinen şahıs liyakatsizdir. Kendi benliği ile engellenmiştir.¹²⁰O, kendi içine kapalı durur, sert kabuğunu kıramadığı şahsi deneyinin küçük dairesiyle sarılmıştır. Kendi tarafından bakılırsa liyakatsiz, başkaları tarafından bakılırsa yararsızdır.Marcel felsefesine göre yalnızca kendi etrafında dönen, diğer ‘ben’ler ile iletişim halinde olmayan, kendisini onlara açmayan bir ‘ben’in bir önemi yoktur. Esas olan diğer ‘sen’ler veya ‘ben’ler ile yakınlık kurmak, onlara dahil olmak ve varoluşu intersubjektivite veya birlikte bulunarak gerçekleştirmektir. Peki ben-sen ilişkisi nasıl bir ilişkidir?

Marcel felsefesine göre ben-sen ilişkisindeki ‘sen’ hem şey veya obje hem de ‘o’dan farklı bir varlıktır. ‘O’ denen varlığı sen kılan yakınlık, tanıdık olma türünden bir bağlıdır. ‘Sen’ yalnızca kendisi için bir ‘ben’ değil benim için de bir ‘ben’dir.¹²¹Bir varlığın ‘sen’ olabilmesi için o varlıkla bilim açısından yöneldiğim şeyle ya da toplumun rastgele o’suyla kurduğum türden soyut değil tam tersine somut bir ilişki, bir bağlılık kurmam gerekir.¹²²Bu bağlılık bir insana yönelerek yaptığım bu bağlanma hareketi, hem onu benim için bir ‘sen’ kılar, hem de aslında beni gerçek anlamda bir ‘ben’ kılar.¹²³ Çünkü varlığa katılımım ancak böyle bir ben-sen bağı içinde, bir bağlanma hareketi ile mümkündür. Bu noktada bağlanma ‘ben’i de ‘sen’ için bir ‘sen’ kılar ve böylece ‘sen’ bir ‘ben’ olur.¹²⁴ Bu bağlamda ‘sen’ kendim gibi bir ‘ben’ olarak anlayıp algıladığım bir varlıktır. Aracısız bit kavramayla kavrarım ‘sen’i. Dolayısıyla ‘sen’ aslında ‘ben’in kendisi sayesinde kendisini aştığı bir 'ben'dir. Yani ‘sen’‘ben’in aşkınlığıdır.¹²⁵

¹¹⁹ Magill, a.g.e., s. 111.

¹²⁰ Magill, a.g.e., s.112.

¹²¹ Uygur, a.g.e.,s. 71.

¹²² Uygur, a.g.e., s. 72.

¹²³ Uygur, a.g.e., s. 72.

¹²⁴ Uygur, a.g.e., s. 72.

¹²⁵ Uygur, a.g.e., s. 72.

Marcel'e göre ben-sen ilişkisinde esas olan yakınlıktır. Bu yakınlık hareketinde birincil refleksiyon, soyutlama ruhu veya bilim ve teknik gibi aracı şeylerin hiçbir önemi yoktur. Burada mühim olan kendi varoluşumuzu bir 'sen' ile temellendirmek ve anlamlandırmaktır. Ben-sen ilişkisinde kendimden başka bir insana yönelimim söz konusudur. Bu yönelim somuttur bu vesilesiyle 'sen' de bir 'ben' olur ve 'ben'haddizatında 'sen'in türevidir. Marcel felsefesinde 'ben'in kendisini ortaya koymasında temel olan ilk şey dikkat çekme eylemidir. Filozof bu duruma şöyle bir örnek verir:

Çayırdı topladığı çiçekleri annesine getiren çocuk annesine seslenir: Bak bunları ben topladım. Sesindeki ve jestindeki zafer, basit ve yeterince hızlıdır ki onun ilanına eşlik eder. Çocuk, beğeni ve minnettarlığın dışında kendisine işaret eder.¹²⁶

Bu örnekte önemli olan iki husus vardır. Birincisi çocuğun kendisini (ve çiçeklerini) annesine sunumudur. İkincisi ayrıcalıktır.¹²⁷ Burada çocuk annesinin varlığına bağlıdır.¹²⁸ Eğer çiçekleri temsil edecek biri yoksa onlar bir hediye olarak kalmaz, bir nesne olarak kalır.¹²⁹

Sen olmadan 'ben'in kendisini ortaya koyması söz konusu olamaz. Verilen örnekte çocuk tüm dikkatin kendisi üzerine odaklanmasını arzu eder onun amacı herhangi bir hayranlık kazanmak değildir. "Bu çiçekleri ben topladım" şeklinde ki ifadede çocuk özel olmayı, ayrıcalıklı olmayı vurgulamaktadır ve annesinin bunu hissetmesini sağlamaya çalışmaktadır. Çiçeklerin tekabül edeceği bir öznenin olmaması halinde o bir hediye olarak dahi kalmaz, bir nesne olarak varlığını temsil eder. Verilen örnek 'ben'in kendisini ortaya koyması yolunda bir 'sen'e ihtiyaç duyduğunu gösterir. 'Sen'ile olan iletişimim, ona olan bağlılığım varoluş yolunda ve varlığa katılma yolunda önemli bir noktayı oluşturmaktadır Yani Marcel felsefesine göre ben-sen ilişkisi gerçekte ben-ben ilişkisidir ve aslında tek bir varoluşsal kaynağa mebnidir.

Bütün bunlardan sonra aklımıza şöyle bir soru gelebilir: Şayet 'ben'in varlığını veya varoluşunu hissettiği 'sen'lerin yok olması, ölmesi durumunda ben yahut bağlı

¹²⁶ Marcel, *Homo Viator: Introduction To The Metaphysic of Hope*, 1951, s. 13.

¹²⁷ Pax, Cleyde, *An Existential Approach To God, A Study of Gabriel Marcel*, Martinus Nijhoff, The Hague, Netherlands, s. 36.

¹²⁸ Pax, a.g.e., s. 36.

¹²⁹ Pax, a.g.e., s. 36-37.

olduğum ‘sen’ varlığını devam ettirir mi? Bu soru Marcel felsefesinin temel unsurlarından biri olan “bağlanma” kavramına bizi götürür. Peki bağlanma nedir? Bağlanma daima dışta olana doğru, bir başkasına doğrudur.¹³⁰ Peki dışta olan obje veya ‘o’ değil midir? Onlar sahip olma kategorisine ait değiller midir ve onlar ile olan ilişkim varoluşsal tarzın dışından nesnel bir tavır alış şeklinde kurduğum bir ilişki değil miydi? Elbette bağlanma dışa doğrudur, fakat bu bağlanma birlikte bulunmayı ihtiva edecek olan ‘sen’e yönelmektedir. Dolayısıyla ‘sen’e doğru olan bir bağlanma hareketinde obje ve ‘o’dan ve monolojik tarzdaki bir ilişkiden farklı bir ilişki karşımıza çıkmaktadır.

Bağlanma ancak o anda yaşanılmakta olan dış duruma indirgenemeyen ve kendisi ile bu dış durum arasındaki farkı algılayan bundan dolayı da kendisini geleceğine nazaran adeta aşkın bir şekilde ortaya koyan, kendisinden cevap veren bir varlık için söz konusu olabilmektedir.¹³¹ Bağlanma o an yaşanıp biten bir iletişimde veya diyalogda kendisini göstermez onun aşkın bir tarafı vardır. Bu sebeple ‘o’ sahip olabileceğimiz bir fikre indirgenemez benim kendi kişisel gerçekliğim ile ilgili olmaya devam eder. Herhangi bir olayda benim içimde yaşamaya devam eder.¹³²

Öteki ile olan ve zamana da aşkın olan bu ilişki sırlı bir ilişkidir. Bu sırlı ilişkiyi yani bu varlık sırrını yaşayamayanlar, varlığa katılmayanlar sahip olma fikri ile yaklaşmış ve varlıktan uzaklaşmışlardır ve ontolojik bir eksiklik içindedirler. Onlar varlığı araştırırlar çünkü ontolojik bir saik ararlar. Bu saik arayış var olma veya varlık olma arzusundan doğar, yani aslında bir yokluktan doğar. Yokluk varlık’a işaret eder.¹³³

Sonuç olarak ben- sen ilişkisinde hakiki bir şekilde bir bağlanma hareketi söz konusu ise ‘sen’ yok olsa dahi o ‘ben’de içselleştiğinden yani ‘ben’in varoluşunu gerçekleştirdiği bir ‘ben’ olduğundan dolayı ölmesi veya yok olması durumunda dahi varlığını ben içinde korur. Bağlanmanın dışa dönük olmasından kasıt ‘sen’ ile kurulan iletişim hareketidir. Bir obje veya ‘o’ ile kurulan ilişkide esaslı bir bağlanma söz konusu değildir. Çünkü onlar varoluşu gerçekleştirme yolunda ‘ben’in önünde duran engellerdir. Fakat ‘sen’ ile olan ilişkim bağlanmanın aşkın yönü ile ilgilidir.

¹³⁰ Bayraktar, a.g.e., s. 54.

¹³¹ Gürsoy, a.g.e., s. 118-119.

¹³² Bayraktar, a.g.e., s. 54-55.

¹³³ Bayraktar, a.g.e., s. 54-55.

Marcel felsefesinde somutun kendisini gösterdiği kısımlardan biri varlığa katılımdı. İnsan bedene bürünerek yani cisimleşerek varlığa katılır. Marcel'e göre varoluş yolunda esas olan 'ben'in kendisini hem varlığa hem de diğer 'ben'lere katılarak varlığının ontolojik anlamını yakalamak onun parçalara ayrılmasını önlemektir. Biz bu ifadelerle ilgili olarak ben-obje, ben-o ve ben- sen ilişkisini ifade etmeye çalışmıştık. Hatırlanacağı üzere bu ilişkilerde Marcel için önemli olan ben-sen ilişkisiydi. Çünkü 'ben'in kendisini bulduğu iletişim kurduğu hakiki 'sen'dir. 'Sen' aslında 'ben'dir. Varoluş yolunda o da bedene bürünmüş, kendi benliğine yönelmiştir. Biz bu başlık altında Mutlak Sen'i yani Tanrı'yı ifade etmeye çalışacağız.

2.2.4. Mutlak Sen

1914'ün başına kadar Marcel Tanrı gerçeğini ispatlamaktan ziyade Tanrı gerçeğini doğrulamanın inancın karmaşık bir eyleminin zirvesi olması gerektiğini muhafaza etti.¹³⁴ Marcel Tanrı'yı herhangi bir şekilde ispatlamaya veya Onun varlığını doğrulamaya karşıdır. Bunun sebebi mantıksal düşünme ile ilişkilidir. Marcel öbür varoluşçular gibi ama onlardan daha kuvvetli bir şekilde mantık düşüncesini yermektedir. Çünkü mantık düşüncesi zorunlu olarak tanrı-tanımazlığa götürür.¹³⁵ Materyalist düşünceler Tanrı'nın ispatlanması düşüncesi bizleri ateizme doğru sürükleyeceğinden dolayı teist varoluşçu Marcel Tanrı ispatlamalarını reddeder. Tanrı için şöyle der: Tanrı bilim anlamında acunun ilk ve son nedeni değildir O bütün bu niteliklerin üstüne yazıldığı bir sorular cetveli de değildir.¹³⁶ Tanrı yalnız ve yalnız inançla kavranır. Bu inanç tam olarak her insanda bulunabilir. Onun için din inancı sorusunu herkes kendi başına sonuçlandırmalıdır.¹³⁷ Dinle ilgili sorularda insanlar arasında anlaşma diye bir şey yoktur. Ama bir insan Tanrı'yı ne kadar severse onun için bilim soruları o ölçüde geri plana çekilir.¹³⁸

Tanrı'yı belirli kalıplar içinde ifade veya formüle etmek O'nu madde zeminine çekmek veya O'na soyutlama ruhu, birincil refleksiyon tarzı ile yaklaşmak bizlere Tanrıtanımazlık yolunda yol aldıracağından dolayı Marcel felsefesinde bu tutumlar

¹³⁴ Pax, a.g.e., s. 53.

¹³⁵ Hızır, a.g.e., s. 83.

¹³⁶ Hızır, a.g.e., s. 83.

¹³⁷ Hızır, a.g.e., s. 83.

¹³⁸ Hızır, a.g.e., s. 83.

reddedilir. Marcel felsefesinin bütününe baktığımız zaman bu tutum hemen her alanda hâkimdir. Filozofun insan varoluşunu gerçekleştirme anlayışında da bu tutumlar geri planda kalır. Onun somut felsefesine veya somutluk anlayışı bilim, teknik, soyutlama ruhu, birincil refleksiyon bunlara bağlı olarak nesnel tavır anlayışından uzaktır Peki Tanrı'ya yaklaşmanın temelinde ne vardır?Aslında Tanrı'ya yaklaşma ben kimim sorusunu cevaplama girişiminin bir devamıdır.¹³⁹

Peki “Ben kimim?” sorusu hangi düzlemde değerlendirilecektir? Burada iki temel edim karşımıza çıkar: Deneyim ve katılma. Deneyimin analiziyle bu soruyu anlama girişimi varlığın açık yapısı sebebiyle benim doğrudan doğruya ve gerekli bir şekilde dünyada olmamı açığa çıkarır ve sonrasında başkalarının varlığı sebebiyle ben bir kişi olarak kendimi keşfederim.¹⁴⁰ Başkası epistemolojik anlamda düşünülen bir mahiyet değildir. Zira o, somut bir ferdilik içinde bulunmalıdır. Üstelik ‘ben’ bu başkasına soyut ve rasyonel planda kalan bir düşünceyle değil yaşanılan tecrübe ile yaklaşacaktır.¹⁴¹

Marcel’e göre ‘ben’in varlığı bir başkası ile anlam bulur. Başkası varlıktan soyutlanan, kendi içine kapanan, varlık ile iletişimini kesen bir varlık değildir. O da ‘ben’ gibi varlığını gerçekleştirmeye çalışan, dünyaya katılan veya varlık ile iletişim halinde olan bir ‘ben’dir. Deneyim veya yaşanılan tecrübeler ışığında ben-sen ilişkisi değerlendirilir. ‘Sen’ler içinde öyle bir sen vardır ki bu Mutlak Sen yani Tanrı’dır.

Marcel’e göre insanı insan yapan güzelleştiren sırlar din, sanat ve metafiziktir. İnsanın hareketliliği, canlılığı ve serbest faaliyetleri din, sanat ve metafizik esasların denetiminde olmalıdır.¹⁴² Bu noktada şöyle bir soru aklımıza gelebilir: Din bazı öğretiler içermez mi Tanrı’yı dini öğretiler bağlamında açıklayabilir miyiz? Marcel’e göre Tanrı hakkında soru sormak metafizik bağlamda soru sormaktır ve Tanrı’nın gerçekliği hakkındaki metafizik soru özel bir dini öğretinin kabulüne neden olduğundan dolayı Tanrı’nın dini doğrulamasından ayrılır.¹⁴³ Tanrı’yı dini öğretilere sığdırmak

¹³⁹ Pax, a.g.e.,s. 55.

¹⁴⁰ Pax, a.g.e.,s. 55.

¹⁴¹ Gürsoy, a.g.e., s. 120.

¹⁴² Korlaelçi, Murtaza, “Gabriel Marcel’in Din Anlayışı”,II. Türkiye Felsefe,Mantık ve Bilim Tarihi Sempozyumu, İzmir, 1987, s. 211.

¹⁴³ Pax, a.g.e.,s. 54.

beraberinde dini bir doğrulama yani ispatlama konusunu gündeme getirdiğinden dolayı dini öğretiler çerçevesinde Tanrı'yı ifade etmeye çalışmak Marcel felsefesine aykırıdır.

Marcel benzer durumu tapınma konusunu da gündeme getirir. Tapınmanın, objektif doğrulamaları ihtiva ettiği yerde mutlak din hala gerçekleşmemiş demektir. Madde ve şekil düalizmi dini düşünce düzeninden çıkarılmalıdır.¹⁴⁴ Bu bağlamda şunu ifade edebiliriz: Dini öğretiler aslında şekil düalizmi doğurduğundan yani Tanrı ve birey arasında bir araçsallık oluşturduğundan dolayı Marcel felsefesinde kabul edilmez. Tapınma nesnel veriler ile bağlantılı olduğu sürece ya da onları kendine dahil ettiğinde dinin veya Tanrı'nın doğasına aykırı bir tutum takınılmış olur. Tanrı'yı aracısız bir şekilde kavrayacağım şey imandır. İnsan varoluşunu veya ekzistansını bu yol ile kavrayabilir. İman ben bütünlüğünü bozmaksızın onu kavrayabileceğim yegâne bir zemin oluşturmakta, başlıca varoluş tecrübesi durumuna yükselmektedir.¹⁴⁵ O halde Marcel'de Aşkın Varlıkbenim ekzistansımın temelinin teşkil eden bağlanmalarımın en yüksek ve mutlak seviyede muhatabı, korelatifi olan, dolayısıyla kendi varoluşumu O olmaksızın düşünemeyecek olduğum varlıktır.¹⁴⁶ Aşkın Varlık, Mutlak Sen Tanrı'dan başka bir şey değildir. Kendimi ancak O'nun vasıtasıyla kavrayabilir ve yaşayabilirim. Bir başka deyişle 'ben' kendisini ancak Tanrı karşısında bulabildiği ölçüde değerlendirebilmektedir. Nerede bir insan varoluşu kendini ekzistansiyal manada kavramak istiyorsa orada bir iman veya Tanrı fikri karşımıza çıkmaktadır.¹⁴⁷

“Ben kimim?” sorusu bağlamında edinilen tecrübeler ve Marcel'in Tanrı veya din anlayışı hakkında şunlar söylenilebilir: Tanrı ben ve beden bütünlüğü içinde “Ben kimim?” sorusu üzerine derin düşünceler sağladıktan sonra somut bir şekilde kazanılan deneyimler çerçevesinde ifade edilebilir. O herhangi bir kalıba sığdırılmaz ve 'ben'in nesne veya 'o' ile olan ilişkisi çerçevesinde değerlendirilemez. Tanrı'yı ispatlamak veya ispatlamaya çalışmak O'nu bilinmeyen bir sorun haline getirmektir. O ne materyalist veya maddeyi temele koyan ne de idealist felsefeler bağlamında değerlendirilemez. Şayet böyle olursa 'ben'in kendini keşfi ve varoluşunu gerçekleştirmesi anlamını yitirir.

¹⁴⁴ Korlaelçi, “Gabriel Marcel'in Din Anlayışı”, s. 211.

¹⁴⁵ Gürsoy, a.g.e.,s. 123.

¹⁴⁶ Gürsoy, a.g.e.,s. 124.

¹⁴⁷ Gürsoy, a.g.e.,s. 124.

Bilimsel şekilde Tanrı'ya yaklaşmaya çalışmak O'nu 'o' veya obje haline getirmek olur. Marcel'in Tanrı anlayışına somutluk, somut felsefe penceresinden baktığımız zaman bilim, teknik, birincil refleksiyonun benimsediği tavrın aksine bireysel tecrübenin, derin düşünmenin, varlığa katılımın diğer 'ben'ler ile olan iletişimin ön planda olduğunu görürüz. Somutluk bu çerçevede değerlendirilir. Yani o Kartezyen felsefenin yaptığı şekilde ben ve bedeni iki ayrı töz ile açıklamak demek değildir. Benzer şekilde idealizmin kapısından girerek soyutlamalar yapmak veya kavramlar oluşturmak da değildir. Benim dünyadaki amacım nedir, Ben Kimim? soruları üzerine derin düşünceler sağlamak bunu yaparken de varlıktan, dünyadan soyutlanmak teşbih yerindeyse inzivaya çekilmek demek değildir. Ben-sen ilişkileri çerçevesinde bizzat varlığa katılım sağlayarak Mutlak Sen veya Tanrı'dan pay almak, varoluşun asli amacına uygun davranmaktır. Kısaca varoluşum Tanrı ile ilintili ise anlamlı aksi halde anlamsız olmaktadır.

2.3.Varoluşun Somut Göstergeleri

2.3.1. Sevgi, Sadakat ve Ölüm

Marcel felsefesinde 'ben'in 'sen' ile olan ilişkisinde ontolojik birliktelikte veya insanlar arasındaki ilişkilerde sevgi veya aşk önemli bir rol oynar. Bu sevgi Marcel'de gündelik anlamda kullandığımız sevgiden farklıdır. Çünkü metafizik bir değeri vardır.

Sevgi yahut aşk esas olarak 'ben' ve 'sen' arasında ortaya çıktığından dolayı herhangi bir nesnelleştirmeden, soyutlamadan uzaktır. Dolayısıyla Marcel sevgiye bilgi teorisinin dışında bir gerçeklik tanır. Ona göre bilgi teorisi gerçekte nesnelliği belirlemeyi ve temellendirmeyi hedefler. Suje- obje ilişkisi her epistemoloji için önceden varsayılır. Bu bakımdan sevgi süjenin obje karşısında benimsediği olumsal bir tavır olarak gözükür. Yalnız burada problem çözülmemiştir. Marcel esas problemi açık olarak aşkın ferdi bir varlığa ait olduğunu ve sevgi vasıtasıyla sevilen varlıkla tam bir ilişki kurulmasının imkânsız olup olmadığını araştırmada görür. Sevgi muhatabına herhangi bir nesnel eğilimle yaklaşmaz, fiziksel özelliklerine veya niteliklerine hayran kalarak ona ilgi duymaz. Bilginin süje ve obje arasındaki bağlantıdan hareketle doğması ve beraberinde soyutlaması hasebiyle sevgiyi bu zemin üzerine kurmak onu nesnel

alana çekmek anlamına gelir. Marcel felsefesine göre bu yaklaşım sevgiyi hala birincil refleksiyonun penceresinden bakarak ifade etmek demektir.

Seven ve sevilen arasındaki ilişki ben ve sen arasında ortaya çıktığından dolayı, sevilen kişiyi ‘o’ olarak nitelendirmemiz söz konusu olamaz. Ona ‘o’ muamelesi yapmak onu obje alanına çekmek ile eş değerdir. Oysa Marcel felsefesin ‘sen’ varoluşunu anlamlandırmaya çalışan bütün nesnel indirgemelerden uzak olmalıdır. Dolayısıyla sevgiyi dışardan tanımlamak sevilenin güzelliğine, malına mülküne, kültürel özelliklerine dikkat çekmektir. Bu yargılamaları yapmak sevginin asıl değerini ortadan kaldırmak, onu parçalara ayırmak, belirli bir özellikten hareketle sevilene ilgi duymaktır. Böylesi indirgemeler yalnızca sevilen kişinin varoluşsal anlamını ortadan kaldırmak anlamına gelmez aynı zamanda bizzat kendi varoluşsal değerimin de kaybolması anlamına gelir.

Peki sevgiyi nesnel alana çekmek esas sevgi değilse nedir? İnsanın sevdiği kişiye “Sen tanıdığım kişi değilsin” “Seni artık sevmiyorum” gibi ifadeler kullanması ‘sen’i nitelenen bir nesne alanına çekmek olur. Doğrudan olmasa da dolaylı bir şekilde ‘sen’e bir nitelik yüklenir ve bu gerçek sevgi değil arzu durumudur. O halde sevginin sevilenin herhangi bir özelliğine karşı olması durumunda Marcel felsefesinin temel kavramlarından biri olan arzulamak karşımıza çıkmaktadır. Arzu herhangi bir nesneye karşı olur. Bizler bir ev, araba ve meslek sahibi olmayı arzularız. Kontrolsüz bir şekilde arzu etme isteği insanın eşyaya esir olmasına neden olur. Oysa ‘ben’in ‘sen’ ile iletişiminde önemli olan arzuları veya sahip olma kategorisini aşmak, varoluşumuzu hakiki bir zeminde inşa etmektir. Marcel felsefesinde esas olan sevginin metafizik bir değere sahip olmasıdır. Bundan dolayı sevgi her türlü özne- nesne ayrımından veya bu ayrıma bağlı olarak ortaya çıkan epistemolojik, nesnel unsurlardan, geçici arzulardan uzaktır.

Marcel kendi metafiziğini biz metafiziği olarak nitelendirir. Biz duygusunun ‘ben’den daha derin bir anlama sahip olduğu, bu metafizikte başkalarının varoluşu bireysel varlığının farkına varabilmenin temelini oluşturur.¹⁴⁸ Bu durumda kişinin varoluşunu gerçekleştirebilmesi, kendini başka ‘sen’lere açabilmesi, varlık ile hemhal

¹⁴⁸ Marcel, G., *Presence and Immortality*, Duquesne University Press, Pittsburgh 1967, s. 201’den aktaran, E. Koç, (2014), *Gabriel Marcel Üstüne*, Pegem Akademi, Ankara, s. 154.

olabilmesi için sevgi ile beraber sadakat duygusunu da idrak edebilmesi gerekir. ‘Ben’in başka bir ‘sen’e kendisini samimiyet ile açabilmesi Marcel’e göre hazır bulunma ile ilgilidir. Hazırda bulunma iki insanın ortak olarak paylaştığı bir deneyim veya histir. Bu his benim kendisini muhatabına açması, kendi varoluşu ile beraber muhatabının varoluşunu gerçekleştirmeye hazır olması demektir. Karşımdaki insan benim için varoluşunu gerçekleştirmesini hissettiğim, onun da benim ile ortak bir deneyimi paylaştığının bilincinde olduğumdur. Dolayısıyla o ‘ben’ için bir nesne veya bir ‘o’ değildir.

Gerçek bir ontolojik birliktelik hazır bulunarak yaklaşan kişiler bağlamında gerçekleşebilmektedir. İki kişinin acı zevk ya da sevgi paylaşımlarını riskleri taşıyor olmaları geleceğe yönelik ortak projeleri olmaları birbirlerine yaklaşabilmelerine ve dolayısıyla gerçek bir ontolojik birlikteliğe olanak vermektedir.¹⁴⁹

Bu tarzdaki ortak deneyimleri paylaşan, birbirilerine karşı hazır bulunan kişiler arasında sevgi oluşur. Sevgi ile birlikte sadakatin önemine değinen Marcel onu söz verme ve bağlanma durumları ile ifade eder.

Çünkü vaat edişte sözünüze ya da daha farklı bir yaklaşımla sözünüzle bağlandığınız o kendinizin dışında olana sadık kalmak durumundasınız. Marcel’e göre bu fiilin dolayısıyla insanın kendi ben’ini kavrayışının ve ortaya koyuşunun en etkin halde olması ise bu sadakatin en saf yani şartlardan mümkün olduğunca bağımsız bir biçimde bulunmasıyla alakalıdır.¹⁵⁰

Marcel sadakatin şartlardan bağımsız bir şekilde ele alınması gerektiğini ve kendimize karşı sadakatin olması gerektiğini ifade eder. Peki sadakat yalnızca kendime karşı mı olacaktır? Marcel, burada bir ölçü olarak sanatkârın durumunu ele alır. Çünkü o özdeşleşebilir bir eser karşısında bulunur. Hangi durumlarda sanatkâr kendine sadık olabilir? Onun başarı elde ettiği bazı davranışları tekrar etmesi sadakat mıdır? Hayır. Burada sadakat, yaşamak için yenilenmeyi buyuran bir iç çağrıya uymaktır. Onu alışık

¹⁴⁹ Koç, “Gabriel Marcel’e Göre Savaş Nedeni Olarak Soyutlama Ruhu”, s. 155.

¹⁵⁰ Gürsoy, a.g.e.,s. 117.

oldukları üsluptan uzaklaştığı için kınayanlar çıkabilir. Demek ki yalnızca sanatkâr bir iç çağrıya cevap verdiğini bilir.¹⁵¹

Sanatkârın sürekli başarı elde etmesi ve başarısından dolayı kendisine duyduğu sadakat başkalarının ona duyduğu güven duygusu, sürekli bir başarı beklentisi gerçek veya Marcel'in deyimiyle yaratıcı sadakat değildir. Çünkü sanatkâr aynı durumu tekrarlamaktan veya kopyalamaktan öteye gitmemektedir. Sadakatte esas olan yenilenmek, varoluş yolunda yeniliği varoluşuna eklemektir. Dolayısıyla sadakatyalnızca kendime olan sadakat olarak kalmaz aksi halde varoluşumun gayesi yarım kalır. Sadakat ve boyun eğmek veya itaat etmek arasında nasıl bir farklılık vardır?Muşta'nın izahı dikkate değerdir:

Örneğin bir partiye girdiğimde partinin üyeleri veya yönetici komitesi benim belirli bir disipline kesin olarak uymamı isteyeceklerdir. İstemeyerek boyun eğdiğimde partinin benim üzerimde uyguladığı bu bağlılığa bende bir şey karşı çıkacaktır. Fakat bu diğer azaları ve komiteyi doğrudan ilgilendirmez. Ancak bunda bir ihanet ve ayrılmaya yöneltme korkusu varsa ve bu sezilirse benden partiden ayrılmamı isteyeceklerdir. Bu parti daha çok organize oldukça riyakârlık daha tahrik edilecektir.¹⁵²

Sırf boyun eğmek adına bulunduğum partiye ayak uydurursam partiye ihanet etmem ama kendi içsesime yeterli yanıtı vermeyerek varoluşuma ihanet ederim. Bundan ötürü hakikati görmem ikinci planda kalır.

Marcel'e başka bir örneği de yalnızca mantıksal düzlemde kurulan evlilikler hakkında da sadakatin yerinin ne olduğunu sorgular. Ona göre bir evliliğin ortak anlaşma tarafından ilan edildiğini kabul etmek evliliği basit bir sözleşme olarak görmektir ve bu geçici bir sözleşmeden öteye gidemez.¹⁵³ Böylesi durumlar evliliği teorik alana çekmek demektir. Bir eşin diğerine olan sadakatini prensiplerine, değerlerine bağlı kalarak sürdürdüğünü ve buna da eşinin saygı gösterdiğini düşünelim. Bu eş evinin, çocuklarının, eşinin bakımını üstlenerek ailedeki birliği ve bütünlüğü sağlamaya çalışır. Burada da gerçekveya yaratıcı bir sadakatin söz konusu olduğunu söyleyemeyiz. Böylesi bir durumda sadakat, hakiki ve derin anlamından yoksundur. Bu

¹⁵¹ Muşta, a.g.e.,s. 145.

¹⁵² Muşta, a.g.e.,s. 150.

¹⁵³ Marcel, *Homo Viator: Introduction To The Metaphysic Of Hope*, 1951,s. 86.

duruma başka bir örnek kişilere sırf unvanlarından dolayı itaat etmektir. Böylesi bir durumda da sadakatin yaratıcılığı söz konusu değildir. Çünkü onlara insan olmaları hasebiyle saygı, sevgi ve sadakat ile bağlanmayız. Boyun eğmekte beklenen bir şey söz konusudur. Ancak sadakat insanın insan olduğundan veya insanlığı söz konusu olduğundan dolayı ilke ve değerlerin yanında metafizik bir değer de taşır.

Sadakat yalnızca bir irade de değildir tepki verdiğim ve tepki vermeye devam etmek durumunda olduğum benden başka bir şeyin varlığına olan inançtır.¹⁵⁴ Bir fikre, bir ideale karşı değil bir şahsa karşı vardır. Dolayısıyla sadakat ilk olarak ben ve sen ilişkisinde belirir. Marcel'in biz metafiziği kendini gösterir:

İki insanı karşılıklı farkındalığa ve ciddi arkadaşlık ilişkisine ya da aşka iten karşılaşma o iki kişi arasında bir üçüncü kişinin varlığını ortadan kaldırır ki bu bir başkasını dikkate almanın normal şeklidir ve her iki kişi de bir diğeri için ikinci bir şahsa bir 'sen'e dönüşür. Ve böylece de birinci şahısta bizde birlikte olurlar. Her ikisinin de mahrem varoluşu bir diğere takdim edilir ve sadakat daima bu mevcudiyetin faal gelişimi ve bundan zevk alınmasıdır.¹⁵⁵

İki insanın bir birine karşı olan hakiki sadakati sayesinde 'ben'in varoluşuna katkıda bulunan 'sen' aslında bir 'ben'dir. Varoluşu anlamlandırmanın yolu biz metafiziğini oluşturarak karşılıklı ilişkiden hoşnut olmaktır. Şöyle ki“Ben varoluşumu gerçekleştiriyorum” demiyorum “Biz birlikte var oluyoruz” diyorum. Marcel felsefesinde sadakat ve sürekliliği birbirine karıştırmamak gerekir. Süreklilik sadakatin akılsal bir temeli olarak görülebilir. Basitçe ifade etmek gerekirse süreklilik belli bir amacı gerçekleştirmek için gösterilen sabır veya tahammüldür.¹⁵⁶

Süreklilik bir nitelik olarak görülebilir, yani nesnel düzleme çekilmeye müsaittir, ahlaki bir ödev olarak görülebilir. Fakat sadakat yalnızca ahlaki bir ödev olarak görülmez, onun aynı zamanda aşkın bir yönü vardır.

Marcel felsefesinde sadakat ben-sen ilişkisinde çıkmasına rağmen birey 'sen'e koşulsuz bir şekilde bağlanmaz. Dolayısıyla insan için var olmak Tanrı ile beraber

¹⁵⁴ Blackham, a.g.e., s. 81.

¹⁵⁵ Blackham, a.g.e.,s. 81.

¹⁵⁶ Marcel, *Creative Fidelity*, 2002, s. 153.

olmaktan başka bir şey değildir.¹⁵⁷ Tanrı'dan pay almamız sadakat yoluyla gerçekleşir. İnsan zaman ve mekânın sınırlarını sadakatin metafizik değeri sayesinde aşar. Gerçek sadakat ve bağlanma Marcel'e göre Tanrı'ya karşı olur. Marcel'e göre "Tanrı'ya sadakat ya da yaratıcı sadakat zamanın üstesinden gelebilmek için tek çaredir. Eğer söz vererek bağlanırsam orada zaman üstü bir sürekliliğin kendisini doğrularım. Zaman ve oluşa galip gelirim."¹⁵⁸ Marcel'e göre yalnızca yaratarak himaye edilen bir sadakat düşünülebilir.¹⁵⁹ Yine Marcel sadakat bir kişi aracılığıyla olabilir bir fikir veya düşünce ile değil. Mutlak bir sadakat mutlak bir kişiyi kapsar der.¹⁶⁰ İnsanın sınırlarını aşabilmesi, varoluşuna hakiki anlam kazandırabilmesi Tanrı'ya duyacağı koşulsuz sadakat ile mümkündür. Yani ben-sen ilişkisi nihayetinde Mutlak Sen'e olan sadakat ile son bulur.

Marcel felsefesinde sevgi ve sadakat iç içe geçer. İnsani ilişkilerde önemli olan sevginin ve sadakatin koşulsuz bir şekilde gerçekleşmesi varoluşa anlam kazandırmasıdır. Ben-sen ilişkisinde 'sen' 'ben'in varoluşunun gerçekleştirilmesinde esas noktayı oluşturduğundan dolayı her 'sen' aslında bir 'ben'dir. Muhatabımı bir obje olarak görmez onun diğer fertler arasında kendisine has özellikleri, duyguları ve düşüncüleri olduğunu kabul ederim. 'Sen'in de tıpkı 'ben' gibi varoluşunu gerçekleştirme yolundadır. Ve bu durumun hissedilmesi ile artık 'sen' üçüncü şahıs muamelesi yani 'o' olarak görülmez.

Marcel felsefesinde sevgi 'sen'in ölmesi durumunda dahi devam ederse 'sen' ebediyet kazanır. Tam anlamıyla kemale ermiş bir sevgide sevgi yok oluşa karşı zafer kazanır. Marcel *Homo Viator* adlı yapıtında şöyle der: Gerçeğin ruhudaha açıklayıcı olan başka bir isim taşır. Ayrıca o, sadakat ruhudur ve bu ruhun bizden talebinin ölümün açık bir reddi ve ölümün negatif bir tanımına gün geçtikçe daha fazla ikna olmamdır. Buradaki ölüm ne yalnızca bir kurgu olan genel anlamdaki ölümdür ne de benimki olduğu sürece kendi ölümüdür. O, sevdiklerimizin ölümüdür. Onlar aslında yalnızca tinsel alanımız içindedir.¹⁶¹

¹⁵⁷ Marcel, *Creative Fidelity*, 2002, s. 153.

¹⁵⁸ Koç, *Gabriel Marcel Üstüne*, 2014, s. 81.

¹⁵⁹ Marcel, *Being and Having*, 1949, s. 96.

¹⁶⁰ Marcel, *Being and Having*, s. 96.

¹⁶¹ Marcel, *Homo Viator: Introduction To The Metaphysic of Hope* 1951, s. 147.

Burada dikkat çekilen husus sadakatın ölüme galip geleceğidir. Ölüm herhangi bir soyutlamadan ve kavramsallaştırmadan uzak tutulup varoluş ile bütünleştirildiği zaman gerçek bir yok oluş anlamı taşımaz. Sevgi ve sadakate dayalı kurulmuş olan ilişkilerde kaybettiğim kişi ölse bile onun varlığı benim için eder.

Marcel şöyle bir izahta bulunur: Ölümler için onlar artık yok demek yalnızca onları inkâr etmek değil aynı zamanda kendini de inkâr etmek demektir ve belkide mutlak bir inkâr ediştir.¹⁶² Marcel'in bu konu üzerinde ısrarla durma sebebi felsefesini biz metafiziği üzerine kurmuş olmasıdır. Her ben varoluşuna mana katmak için bir sen ile muhatap olur. Onunla ortak deneyimlere sahiptir onun varlığından hoşnuttur ve zevk alır. Her sen aynı zamanda bir ben olduğundan dolayı 'sen'in varlığını bir ölüm durumunda inkâr etmek aynı zamanda kendi varlığımı da inkâr etmek anlamına gelir. Bu pencereden baktığımız zaman 'ben'in herhangi bir objeden veya üçüncü tekil şahıs olan 'o'dan farkı kalmaz. Bu durumda ben ne hayatta iken bir anlam ifade eder ne de yok oluşunda. Tıpkı bir nesne gibi yok olur ve sahip olma kategorisinde değerlendirilir. Sevmiş olduğum ölüyü yok ederek tüm varoluşu yok ederim. Bu tam olarak ölümsüzlük ve yeniden bir araya gelmek umudunu korumak anlamına gelmez. Daha çok sadakatim yoluyla bana daima bağlı kalacağından ötekinin etkin kalacak yaşayan mevcudiyetini hissetmektir.¹⁶³

Biz metafiziği sadakat ve sevgi yok oluşa dur der. Marcel'de sevgi ruhi veya tinsel bir birlikteliktir.¹⁶⁴ Kurulmuş olan bu tinsel birliktelikte sevdiğim kişi yalnızca elleri, kolları, ayakları, ağzı, burnu olan ya da yalnızca bir nesne olarak karşımda durmadığından dolayı ona yok oldu veya öldü diyemem. Sevdiğim kişi ile olan bağımızaman ve mekânı aştığından dolayı onun fiziksel yokluğu ona olan sadakatimden ve sevgimden ödün verip onu unutacağım anlamına gelmez. Aksi halde kendi mevcudiyetim de tehlikeye düşer.

Ölüm söz konusu olunca kendimizden ziyade sevdiklerimiz adına kaygılanırız. Bu onları kaybetme, özlem duyduğumuzda tekrar görememe ve hiçbir şekilde ulaşamama

¹⁶² Blackham, a.g.e.,s. 81.

¹⁶³ Blackham, a.g.e.,s. 81.

¹⁶⁴ Anderson, C., Thomas, "Atheistic and Christian Existentialism: A Comparison of Sartre and Marcel", *Philosophy Faculty Research and Publications*, s. 15.

endişesinden dolayıdır. Bu durum her insan gibi Marcel'i de etkilemiş olmalı ki ölüme karşı sevgi ve sadakat fikrini öne sürmüştür. Bu konuda Marcel şöyle der:

Eğer kendi ölümüm olsaydı kendimi uzun bir uykuya hazırlardım. Ölüm beni yakaladığı vakit kendimi onun kollarına bırakabilirdim. Hatta ölümün benim sonum olacağını varsayarken bile onu yeterince kabul ederek zihnimden uzaklaştırabilirdim başka şeylere yönelebilirdim. Fakat sevdiğim biri söz konusu olduğunda durum tamamen değişir. Çünkü benim ölümü bir son olarak kabul edemeyeceğim durum sevdiğimin ölümüdür.¹⁶⁵

Marcel'in kendisi ne ölüm ürpertici yüzünü göstermez. Fakat söz konusu sevilen kişiler olunca onlara ebediyet Marcel felsefesine göre sevgi ve sadakat ile olur. Marcel'e göre ölümden sonraki hayatı inkâr etmekle yeryüzünü cennete çevirmeye çalışan modern dönem insan umduğunu elde edememiştir. Her ne kadar o, uzun ve rahat yaşamaya çareler bulmuşsa da hayatına anlam katmak, varlığını sorgulamakta yetersiz kalmış yani bir mana arayışına girmiştir. Madden tatmin olan fakat ruhen boşluğa düşen insanın bu hale gelmesinde bilim ve tekniğin oynamış olduğu büyük rolü görmezden gelmek mümkün değildir. Marcel'e göreteknikğin çölleştirici etkisi altında sujelerarası ilişkilerin kökten kaybolduğu bir dünyada ölüm bir sır olmayı bırakacaktır. O herhangi bir aletin parçalanması gibi kaba bir olay olacaktır.¹⁶⁶

Bütün bunların temelinde insan varlığına verilen mananın bozulması yatmaktadır. İnsanlar varlık olarak daha az düşünüldükçe onları belli bir randıman üretmeye elverişli makineler olarak telakki etme eğilimi daha da büyüyecektir. Bu randıman onların varoluşunun tek sebebi olacak bu verime sahip olmadıkları zaman biteceklerdir.¹⁶⁷

Burada iki şey dikkatimizi çeker. Birincisi kendi içine kapanıp kendini diğer insanlardan soyutlayan insandışeri fonksiyonları işlemez hale geldiğinde yani yaptığı işte yeterince verim alınamayan insan. Örneğin bir şirkette çalışan çok başarılı olan ve bir trafik kazası sebebiyle zihnindeki bütün teknik bilgileri kaybeden bir bilgisayar mühendisini düşünelim. Çalıştığı şirkette patronu için önemli olan mühendisin teknik bilgilere sahip olması ve görevini yerine getirmesidir. Yaşamış olduğu hafıza kaybı

¹⁶⁵ Koç, *Gabriel Marcel Üstüne*, 2014, s. 159.

¹⁶⁶ Muşta, a.g.e., s. 170.

¹⁶⁷ Muşta, a.g.e., s. 171.

hasebiyle teknik bilgileri unutan kişinin patronu için değeri ne olacaktır? O artık vazifesini yerine getiremeyecek olan, fonksiyonunu kaybetmiş bir bireydir. Dolayısıyla çalışmış olduğu şirkete artık herhangi bir katkısı söz konusu olmayacaktır. Marcel'in felsefesine baktığımız zaman modern insan teknik bir alet gibi görülmüş, duyguları ve düşünceleri ikinci plana atılmış, herhangi bir ölüm durumunda da yok olup gitmiştir. Böylesi bir durumda ölüm sır olma özelliğini de yitirmiştir.

Bu izahlar çerçevesinde son olarak şunları söyleyebiliriz: Yalnızca 'ben' değil "Biz varız" demek Marcel felsefesini tekbencilikten korur. Yine herhangi bir idealist, rasyonel, sistemli felsefelerden uzak bir felsefe anlayışı ile somut olan durumlara yöneliriz. Bu somut durumlar 'ben'in bizzat edinmiş olduğu bireysel tecrübelerdir. 'Ben' bedene bürünerek kendisini muhatabına açarak varoluş yolunda önemli bir adım atmıştır. Edinmiş olduğu en önemli tecrübelerden bazıları sevgi ve sadakattir. Bu iki tecrübe sayesinde fert varoluşuna somut olarak yaklaşmış olur.

Söz konusu olan sevgi ve sadakat birbirini tamamlar. Kişi sevdiğine sadık kalır. Böylece Marcel felsefesinde sevgi ve sadakat iç içe geçmiştir. Fakat sevgi ve sadakatte en önemli olan husus onların aşkın bir yönünün bulunması, metafizik bir değere sahip olmasıdır. Bir diğer önemli husus sevgi ve sadakatin koşulsuz olmasıdır. Böyle bir anlayış üzerine ilişkiler kurulursa sevgi ve sadakat hakiki önemini korur. Marcel ölüm karşısında dahi hakiki bir sevgi ve sadakat anlayışı beslediğimiz kişi bir ölüm durumunda dahi bizim için varlığını korur ve her zaman bizimledir. Çünkü ontolojik veya tinsel birliktelikte sevdiğimiz kişi yalnızca fiziksel görünümü ile karşımda değildir. Herhangi bir nesnelleştirilmeden uzak duygulara ve düşüncelere sahip hayatına anlam yüklemeye çalışan bir ferttir. Onunla paylaşmış olduğum ortak deneyimler sayesinde aynı zamanı ve mekânı paylaşmasam bile benim için her zaman varlığını koruyacaktır.

Sevdiğim kişinin benim için varlığını koruması kendi varlığımı da korumam anlamına gelir. Çünkü varoluşumu anlamlandırmam demek kendimi başkalarına açmam onlarla birlikte varolmam demektir. Her ikimizde karşılıklı sevgi ve sadakat ile birbirimize bağlanırsak ontolojik birliktelik hakiki anlamına ulaşmış olur. Dikkat çekmek istediğimiz bir diğer unsur sevgi ve sadakate bizzat ebedilik yüklenmiş

olmasıdır. Ölüm karşısında sevgi ve sadakat ile bağlandığım kişiyi sonsuza uğurlamak aynı zamanda sevgi ve sadakatin de hep var olacağı anlamına gelir.

Marcel nihai ve esas olarak sevgi ve sadakatin Mutlak Sen yani Tanrı'da son bulacağını ifade eder. Bir fikre veya bir ideale bir bireye karşı sevgi ve sadakat elbette vardır. Bu yol ile onlara bağlı kaldığımız bir gerçektir. Fakat mutlak ve şartsız bağlanma ancak Tanrı'ya karşı olur. Bağlanma, sadakat durumlarının zirvesi Aşkın Varlık'ta nihayetine erer. Burada artık herhangi bir şart söz konusu değildir. Tanrı'ya karşı derin bir bağlılık ile hayatımı sürdürmeye devam edersem varlığım anlamlı hale gelir. Tanrı zaman ve mekân sınırları içinde değildir, tasavvur edilemez ve üçüncü bir tekil kişi olarak görülemez.

Varoluşun sahilliğini ortaya koyan diğer bir terim ise umuttur. Şimdi bu kavrama değinelim. Daha önce umudun kısa bir tanımını vermiştik. Bu başlık altında umudun varoluşa somut olarak nasıl katkıda bulunduğunu, insan için umudun ne anlama geldiğini ifade etmeye çalışacağız.

2.3.2. Umut

Umut sevgi ve sadakat ile iç içe geçer. O da ölüm karşısında muhatapının tamamen yok olmasına başkaldırır. Marcel'e göre umut bir sırdır bir problem değil.¹⁶⁸ Dolayısıyla umudun tanımını yapmak zordur. Marcel umudu kendim için göstermeye çalıştığım zaman kaçınılmaz bir şekilde onun doğasını değiştirmeye ve onu bir varsayım gibi düşünmeye yol açarım.¹⁶⁹der.

Marcel için insan başkalarından, gelecekte bir bütün olarak yaşamdan beklentileri olan hep umut eden bir varlıktır. İnsan bir umut varlığıdır. Onun varlık nedeni işte bu beklentilerdir. Bu bekleyişi onu hakikate hakiki olana götürür.¹⁷⁰ Hakikati kavramak varoluşu daha anlamlı kılmak ölümün son sözü söylemediğini ifade etmek Marcel felsefesinin özünü oluşturur. Dolayısıyla ölüm karşısına umut eden varlık olarak insan konulur. Filozofun henüz çocukken annesini kaybetmesi onun ölüm, ölümsüzlük gibi temalar üzerine odaklanmasına neden olmuştur. Yine I. ve II. Dünya Savaşlarını

¹⁶⁸ Marcel, *Homo Viator: Introduction To The Metaphysic of Hope*, 1951, s. 35.

¹⁶⁹ Marcel, *Homo Viator: Introduction To The Metaphysic of Hope*, 1951, s. 35.

¹⁷⁰ Çüçen, Abdülkadir, *XX. Yüzyıl Filozofları*, (1. Baskı), Sentez Yayıncılık, İstanbul 2016, s. 342.

tecrübe etmesi benzer konular üzerine yoğunlaşmasını sağlamıştır. Marcel ölümün ötesinde bir ilke olduğunu düşünmeye başlamıştır. Tam bu noktada umut fikri zihninde canlanmıştır.

İnsanın hayatını devam ettirebilmesinde ve Mutlak Varlığ'a doğru çıktığı metafizik yolculuğunda umut Marcel felsefesinin vazgeçilmezidir. Umut eden insan kendi konumunu, ontolojik bütünlüğünü ve kendi dışında'ben'ler olduğunu anlar. Dolayısıyla kendi dışında olan benlere katılır ve kendisiyle beraber varlık sırrının derinliğini idrak eder. İnsankendine ait olana veya olmayana, geleceğe etrafındaki kişilere karşı hep bir bekleyiş içerisindedir. Bu umut yolunda insan varoluşunu bir adım yukarı taşır ve Mutlak Varlığ'a doğru yol alır. İnsan beklenti içindedir, yarınlara umut ettiği şekilde geçeceğini varsayarak tabir yerindeyse bir amaca umutla bağlanarak hayatına anlam katmaya çalışır.

Marcel ontolojisinde umudun en önemli özelliklerinden biri biz veya bizim için kendi kendini oluşturmayan hiçbir umut olmayacağıdır.¹⁷¹ Bu noktada umudun insan için insanın umut için var olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda Marcel *Homo Viator: Introduction to the Metaphysic of Hope* adlı eserinde insanın gezgin bir varlık olduğunu bu gezgin varlığın hem fiziksel hem de metafiziksel yolculuğunda umut içinde olduğunu ifade eder. Yani umut ben ve beden bütünlüğü içinde diğer benleri gözeterek insanın somut varoluşuna katkıda bulunan en önemli prensiplerden biridir.

Peki insan umut etmek için yeterli sebepler üzerine düşünebilir mi? Marcel'e göre insan umut etmek konusunda böyle bir yaklaşım benimserse umudun yapısında zarar vermiş olur. Bu aynı zamanda onun umut etmediğinin göstergesidir. Umudu bazı hesaplar içine sığdırmak, tabir yerindeyse deneysel verilerden hareket etmek umudu problem alanına itmek olur. Bu anlamda umut uygun bir çözme tekniği ile çözülebilen bir cisim, nesne haline bürünür ki bu Marcel felsefesinde umudun doğasına aykırıdır.

Örneğin babasını ölen bir çocuğun babasının ölümünü kabullenmemesi durumunu ele alalım. Babanın, dünyada varlığını sürdürmediği çocuk da dahil herkes tarafından bilinen bir durumdur. Fakat çocuk için olgusal yok oluşu aşan, ölümün son noktayı koymadığını hissettiren bir eylem söz konusudur. Burada dikkat çekilmesi gereken

¹⁷¹ Marcus, Paul, *In Search Of The Spiritual*, (1. Baskı), Karnac Yayıncılık, London 2013, s. 66.

önemli bir nokta umudun kabullenmemeyi de aştığıdır. Örnekten anlıyoruz ki Marcel için umudun pozitif ve metafiziksel bir değeri vardır. Bu şekilde insan karşısındakinin olgusal yok oluşuna rağmen onun varlığının devam ettiğini onu umut ettiğine dair bir umut içindedir.

Marcel felsefesinde umut etmek ve arzu etmek arasında fark vardır. Marcel bu duruma şöyle bir örnek verir: James'ın öğlen yemeğine zamanında gelmesini umut ediyorum. Elbette bu James'ın mümkün olduğu kadar benimle olmasını istememdir ve ben istediğim şeyin meydana geleceğini düşünmek için yeterli sebeplere sahibim: Onun ofisine dönmeye niyeti olmadığını biliyorum. Bu yüzden erkenden treni yakalayabilir.¹⁷² Marcel bu örnekten verdikten sonra şöyle söyler: Burada daima beraber bulunan iki element saptayabiliriz: Bir istek ve belli bir inanç vardır.¹⁷³ Marcel istek, inanç ve arzuyu vurgulamak için örneğin devamında eğer James'ı sıkıcı ve onun ziyaretini rahatsız edici bulursam öğlen yemeğine zamanında varmasından korkacağım.¹⁷⁴ Burada arzu söz konusudur ve metafiziksel bir değeri yoktur. Daha önce verdiğimiz baba-çocuk örneğindeki gibi bir olguyu aşmak söz konusu değildir. Oysa umut etmekte insan, hem kendi varlığını hem de başkasının varlığını korur. Umud etmek, olguyu aşmak olduğundan dolayı karşıdaki insana ebediyet kazandırır.

Umud kabul etmek veya teslim alınmak anlamlarına gelir mi? Marcel'e göre umudun son derece kabulden daha ileri giden bir şey olduğu açıktır veya bir kimse onun kabul etmemek olduğunu söyleyebilir fakat bu pozitifdir ve başkaldırıdan fark edilebilir.¹⁷⁵ Umud kabul etmek, razı olmak veya teslim alınmak şeklinde düşünülmemelidir. Umud bir isyan da değildir. O tüm bu durumların ötesinde aşkın olan bir tarafı vardır.

Ölüm karşısına umudu koyan Marcel'e göre ölümün eksik olduğu bir dünyada umud tam olarak yaşanmaz.¹⁷⁶ İnsan ölüm ile yüzleştiği vakit sevdiklerinin varlığının son bulunduğunu düşündüğü zaman ölüm karşısında umutsuzluğa düşer. Bu umutsuzluğun pozitif yönü umud etmeyi kendinde barındırmasıdır. Marcel'e göre ölüm ile yüzleşen

¹⁷² Marcel, *Homo Viator: Introduction To The Metaphysic of Hope*, 1951, s. 29.

¹⁷³ Marcel, *Homo Viator: Introduction To The Metaphysic of Hope*, 1951, s. 29.

¹⁷⁴ Marcel, *Homo Viator: Introduction To The Metaphysic of Hope*, 1951, s. 30.

¹⁷⁵ Marcel, *Homo Viator: Introduction To The Metaphysic of Hope*, 1951, s. 38.

¹⁷⁶ Muşt, a.g.e., s. 173.

insanı umutsuzluktan sevgi kurtarır. Burada karşımıza Marcel felsefesine temel teşkil eden benler arası ilişkiler çıkar. ‘Ben’ için ‘o’ olmaktan veya bir nesne olmaktan uzak olan ‘sen’e sevgiyle bağlandığım zaman onun varlığının son bulduğunu düşünmem. Deneysel veya olgusal olarak bakıldığında bu durum absürttür. Fakat Marcel’e göre sevdiğim varlığı benim için nesne olmaktan uzaklaştıran onun bir ‘sen’ olması onunla kurduğum hakiki sevgi bağıdır. Dolayısıyla umut veya umut etmek ölüm karşısında sevgi ve sadakat ile iç içe geçer ve yokoluşa başkaldırır.

2.3.3. İman

Varoluşa somut yaklaşımlardan biri de imandır. Marcel felsefesi bütünüyle değerlendirildiği zaman imanın realiteden bağımsız olduğu söylenemez. Zira filozofun felsefesi deneye dayalı olandan ziyade bireysel tecrübe etrafında döner ve şekillenir.

Marcel’e göre iman kişinin kendisinde gerçekleştiğinden dolayı soyut olan sistemleri aşmalı veya onu kapsamalıdır. Bu noktada karşımıza tekrar Descartes’in düalizmi çıkar. Descartes’in düalizmine göre ‘ben’ tecrübenin hem fiziki cisimleşmesinden ve hem de anlamlı bir doğa düzeni içindeki yerinden özü itibarıyla bağımsız olan gayri fiziki bir öznesi olarak anlaşılır.¹⁷⁷ Descartes felsefesinde ‘ben’in eli ayağı dünyadan kesilmiş, bilincin soyut bir öznesi haline gelmiş, bedenden veya cisimleşmeden uzak kalmıştır. Bu bakımdan Descartes’in ‘ben’i özü itibarıyla soyut ve anlaşılamazdır. O düşünen bir akıldan ibarettir. Marcel’de iman Descartes felsefesiyle ortaya çıkan düalizm arasındaki boşluğu doldurur. İman, ruhun düşünen ‘ben’le amprik ‘ben’ arasındaki boşluğu onların aşkın bağıni olumlayarak doldurduğu bir aktır. Başka bir deyişle iman ruhun meydana geldiği düşünen ‘ben’in değil yaşayan ve aktif realite ile ruhun oluştuğu aktır.¹⁷⁸ Marcel somut felsefe anlayışına uygun olarak imanın kapsamını hem fiziki hem de metafiziksel olacak şekilde genişletir. İman ile insan soyut olarak düşünmenin hapsinden kurtulup, dünyasının ve düşüncesini aşkın olduğunun farkına varır.

Marcel’e göre verili ya da biçimsel olmayan ama serbest edim olan ve izi kanıtlanamaz olan ‘düşünüyorum’ amprik olanın tüm dengeliminin ya da biçimsel

¹⁷⁷ West, David, *Kıta Avrupa Felsefesine Giriş*, (1. Baskı), Paradigma Yayınları, İstanbul 1998, s. 27.

¹⁷⁸ Muşta, a.g.e., s. 120.

zorunluluğun berisinde iman olarak adlandırılabilir.¹⁷⁹ O halde Marcel felsefesinde düşünüyorum yerine inanıyorum veya iman ediyorum demek soyutlamanın ve ampirikolanın tuzağından bizi kurtararak ‘ben’in varlığını ontolojik ve metafiziksel bir şekilde kavramaya yardım eder diyebiliriz. Marcel felsefesinde kendi üzerine dönen düşünce tecrübeyi birincil refleksiyonun tuzağından kurtarıp ikincil refleksiyon ile yoluna devam eder. Filozofa göre bilgi ve iman birbirinden farklıdır. Birincil refleksiyon bilginin yolunda ilerler. Bu bağlamda iman herhangi bir nesnelleştirmeden uzak olup varoluşsal derinliği içinde ikincil refleksiyon tarafından idrak edilir. Dolayısıyla Marcel iman konusunda herhangi bir ampirist yorumu reddedip mistik tecrübe ve derin düşünce ışığında ilerleyecektir.

Marcel’de iman beraberinde dini tecrübeyi getirecektir. Dini tecrübenin süreci şu şekildedir: İlk basamak onun somut felsefe anlayışına temel olan tecrübe veya yaşantıdır. Daha sonra edinilen tecrübe düşüncede oluşur ve kavramsal ele alış başlar. Bundan sonra problem ve sır arasındaki fark belirir. Ve insan Marcel’in *Homo Viator* adlı eserinde belirttiği üzere “kendimiz için Senden umudu kesmiyorum” der. Marcel edinmiş olduğu dini tecrübe ile dini bir atmosfer içinde iman ve umudu yoğurur. Felsefesi ‘ben’ ve ‘öteki’ arasında temellenen Marcel için “Ben varım” demek değil “Biz varız” demek mühimdir. Dolayısıyla ‘ben’ epistemolojik olandan farklı intersubjektivite bağlamında önem kazanır. Ve Marcel felsefesi için ‘ben’in kendi varlığını anlaması ve temellendirmesi ancak aşkın bir varlığa yönelmekle olur. Bu bağlamda Varlığın sırrına erişmek Mutlak Varlığ’ı anlamak için iman ve umut önemlidir.

Mutlak Varlık karşısında insanın umudunu kesmesi esas olarak kendinden umudunu kesmesidir. Bu durum Marcel’in örnek vermiş olduğu intihar durumuna meşruluk kazandırır. İnsanın kendi hayatına son vermesi herhangi bir beklenti içinde olmadığı ve ölüm karşısında umudunu yitirdiğinin ruhunu bir nesne gibi gömdüğünün ispatıdır. Oysa “Biz varız” demek umut etmek imanla ‘ben’ ve benden arasındaki bütünlüğü yakalamak Mutlak Varlığ’a yönelmek insanın hem kendi varlığını hem de ‘başkası’nın varlığını korumaktadır. Tüm bunlar Marcel felsefesinde dini bir

¹⁷⁹ Colette, Jacques, *Varoluşçuluk*, (çev. Işık Ergüden), (1.Baskı), Dost Yayınevi, Ankara 2006, s. 37.

tecrübenin oluşmasına zemin hazırlamış imanın ve umudun Varlık sırrına nasıl somut olarak yaklaştığını göstermiştir.

Marcel dini tecrübenin oluşmasında müziğin etkisinden bahsetmiştir. Şöyle ki müzik kavramsal bir yardım olmadan duyulur ve anlaşılır olanı birleştirir. Marcel şöyle der: Aşkın bir güç gibi müzik deneyimi gerçeğin mevduatını daha tam olarak söylemeye izin verir.¹⁸⁰Müziğin insanın iç dünyasında oluşturduğu etki imanın insanda oluşturduğu etkiye benzer. Herhangi bir nesnelleştirme, soyutlama, kavramsal destek olmadan insan duyar, anlar, hisseder veya sezer. Filozofun somut felsefe anlayışını göz önünde bulundurduğumuz zaman müzikte bilgiyi bilmeye konu olan nesneyi aşan bir yön görülmesi mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken müziğin somut yaklaşımlar olan iman, sevgi, sadakat ve umut gibi metafizik bir değer taşımasından veya Varlık sırrına ulaştırmasından ziyade aşkınlığı düşündürecek bir tecrübe tipi olmasıdır. O halde din ve müzikte ortak olan herhangi bir dolaylı durum söz konusu olmaksızın insanın iç dünyasında doğrudan oluşan hissiyattır.

Netice itibariyle şunu söyleyebiliriz ki Marcel felsefesinde Varlığa ve varoluşa somut yaklaşımlardan sonuncusu imandır. İmanın temel karakteri 'ben'in ontolojik bütünlüğünü kavrayıp Mutlak Sen'e doğru yol almasıdır. Marcel'e göre Kartezyen felsefenin 'ben'i(cogito) bilgi düzeyinde bedenden kopuk ve soyuttur. Birincil refleksiyonun kapısı açıldığında Kartezyen felsefenin 'ben'i karşımıza çıkar ve ondan ötesi yoktur. Oysa Marcel felsefesinde 'ben' beden ile hemhaldir onların ilişkisi gizemlidir. Descartes'in açmış olduğu ben ve beden arasındaki yara iman ve ikincil refleksiyon sayesinde doldurulacaktır. Marcel'e göre iman umutla bağlantılıdır. İman ve umut varoluşun kendisini açığa çıkarmasına Varlığın gizemini anlamaya 'ben'ler arası ilişkilerin ilerlemesine ve nihayetinde Mutlak Sen'e yaklaştırmaya yardım eder. Böylece Marcel'in 'ben'i Mutlak Sen'le beraber var oldukça varoluşu anlam kazanacaktır.

¹⁸⁰ Marcel, *Music and Philosophy*, s. 57.

SONUÇ

Gabriel Marcel felsefesini diğer varoluşçu düşünürler gibi geleneksel felsefe anlayışına özellikle de idealist geleneğe karşı çıkış temelinde inşa etmiştir. Ona göre bu felsefeler gerçek olanı rasyonel olana indirgeyerek soyut ilkelere hareket etmişlerdir. Hal böyle olunca somut olan soyutlama ruhu içinde eritilmiş Varlığın ve varoluşun gizemli tarafları yeterince anlaşılamamıştır. Dolayısıyla Marcel somut durumları betimleyecek bir felsefe anlayışı geliştirir.

Bu somut felsefe anlayışında metafizik düşünce, tecrübe veya yaşantı merkeze alınarak ifade edilir. Marcel'in somut felsefe anlayışının merkezine modern dönem itibarıyla kendisine yabancılaşan insanı koyar. Bilim ve tekniğin hızla gelişmesinden dolayı zamanla insan teknik bir alet gibi görülmeye, sahip olduğu fonksiyonları ile tanımlanmaya başlamış yine insan sahip olduğu mal mülk ile kendini ifade etmeye çalışmıştır. İnsan denildiği vakit bir bilgisayar gibi verileri depolayan, hesaplar yapan, sahip olduğu işlevleri kaybettiğinde ölüm fermanı imzalanan bir varlık akıllarda canlanmıştır. Marcel'e göre bu var olma koşulları insanı kendisine yabancılaştırmış, varlık gayesini ve varoluşunu unutturmuştur.

Marcel bu tür durumlarda edinmiş olduğu izlenimlerden hareketle insanı ontolojik bütünlüğü içinde tasvir eder. Dolayısıyla felsefesinin temel noktalarından biri olan refleksiyon ve aşamalarından bahseder. Varlık hakkında uyanacak hissiyat konusunda refleksiyon temel noktalardan biridir. Marcel felsefesinde refleksiyon birkaç anlama sahiptir. İnsanın gündelik hayatta karşılaştığı olaylar, alışkanlık zincirinde yaşadığı kırılmalar karşısında reflektif düşünebilir. Bu bakımdan refleksiyon ilk anlamı ile belirir. Fakat felsefi anlamda yahut derin refleksiyon “Ben kimim?” sorgulaması başladığı an kendini gösterir. İnsanın Mutlak Varlığ'a ulaşması, varoluşunu somut bir şekilde kavrayıp anlamlı hale getirmesi açısından felsefi düzeyde refleksiyon gereklidir.

İnsan bilimsel bir tavır içinde olan birincil refleksiyon tarafından ifade edilirse epistemolojik düzeyde kalır, ben ve beden bütünlüğü göz ardı edilmiş olur. Tek tek her bireyin kendine has özellikleri geri planda kalır ve onun bedeni diğer bütün bedenlerle aynı kefeye konularak varoluşsal değeri düşürülür. Marcel'e göre birincil refleksiyon

Kartezyen felsefenin 'ben'ine (cogito) karşılık gelir. Oysa varoluş yolunda insan 'ben' ve beden bütünlüğü içinde anlaşılmalıdır, bunu sağlayacak olan da ikincil refleksiyondur.

Marcel'in felsefesi varoluşsal tecrübeden hareketle kurulmuştur. Bu bakımdan onun felsefesinde 'ben'in diğer 'ben'ler ile kurmuş olduğu ilişki önemlidir. Marcel yaşadığı dönemde insanın içinde bulunduğu durumu bilimsel ve teknolojik gelişmeler içinde tasvir eder. Ona göre bilim ve teknoloji bir yandan insan hayatını daha yaşanabilir ve kolay kılarken diğer taraftan insanın özüne yabancılaşmasına neden olur. Bu tür gelişmelerin insan üzerindeki en yıkıcı etkisi soyut durumlar ile uğraşıp insan için metafiziksel ve ontolojik değeri olan 'ben' varlığının sırrı, umut, sadakat ve sevgi gibi insanı değerli kılan tecrübelerin tehdit altında olmasıdır. Zira modern insan teknolojik ilerlemelerle birlikte aşkın varlığı ortadan kaldırmaya meyillidir. Teknolojiyle insan kendisini Tanrı olarak görmeye başlar ve dünyaya istediği şekilde yön verebileceğini düşünür. Bu bakımdan insan gerek kendisini gerek başkalarını bir fonksiyonlar yığını olarak değerlendirir. Oysa Marcel felsefesine göre insan hem bu dünya hem de manevi dünya arasında bir ilişki kurmalıdır.

Bunun yolu 'ben'in diğer 'ben'lerle esaslı bir bağlılık içinde olmasıdır. Bu bağlılık veya bağlanma Marcel felsefesinde 'o' veya nesne ile kurulan ilişkiden farklıdır. Muhatabım bir 'sen' olduğu sürece onunla gerçek bir ilişki kurarım. Aksi halde 'ben' kendi varlığını da tehlikeye atmış olur. Yine bunun sonucunda aşkın varlığı tanınması söz konusu değildir. Marcel'e göre insan bir bedene bürünerek dünyaya ve Tanrı'ya katılan bir var olandır. Marcel felsefesine göre var olmak "ben buradayım ve diğer bütün herkesten farklıyım, benim bedenim diğer bütün bedenler arasında biriciktir." diyebilmektir. Kendini bu şekilde gören herkes 'ben' için bir 'sen' değeri taşır. O halde insanın gayesi; varlığını, varoluşunu gerçekleştirmeye çalışan diğer insanlarla ve Tanrı ile samimi ve gerçek iletişim kurmasıdır. Bu iletişim somut bireyler merkeze alınarak ve onların hürriyetleri göz önünde bulundurularak yapılır.

Marcel'e göre 'ben'in bedeniyle ilişkisi gizemlidir. İnsan kendi tercihiyle var olmayı seçer, dilerse var olmayı seçmeyip sahip olma kategorisinde bir nesne gibi de kalabilir. Var olmak kendini ortaya koymak sahip olma kategorisini aşmaktır. Dolayısıyla Marcel'e göre 'ben' önce kendi bireysel özünün farkına varıp kendi 'ben'ini onaylamalı, daha sonra kendini başkalarına açmalı ve onların da varlığını onaylamalıdır.

Var olmayı tercih eden kişi yaratma fiili ile karşılaşır. Yani insan kendi kendini yaratır. Seçimleriyle kendini yaratan, varlığını sorgulayan ve kendini aşan kişi en nihayetinde Tanrı ile karşılaşacaktır. Bu bakımdan Marcel felsefesinde ‘ben’, ‘başkası’ ve ‘ben olmayanlar’ arasında kurulan ilişkinin amacı Varlığa doğru yükselmektir.

Marcel’e göre Varlık sır veya gizemdir. Varlığı tanımlamaya çalışmak, tasavvur etmek onun yapısını bozar ve onu problem alanına iter. Varlık ‘ben’i kuşatan, herhangi bir tanımlamaya sığdırılamayan, çözümlenemeyendir. Esas olan Varlığı düşünmek veya hayal etmek yerine ona katılmaktır. Varlığa katılımın temel şartı bedene bürünmek veya cisimleşmedir. Bedene bürünen insan için önemli olan ruh-beden bütünlüğünü kavramaktır. Daha sonra umut, sevgi ve sadakat tecrübeleriyle kendini başkalarına açacak, onların varlığını görecek. Ve son olarak kendisini Mutlak Varlığ’a açacaktır.

Varlık ve varoluş arasındaki sancılı süreçte insan için sevgi ve sadakat önemlidir. Zira insan sevgi ve sadakat sayesinde hem kendi varlığını hem de kendi için bir ‘sen’olanın varlığı ölümsüzleştirir. Marcel felsefesinde sevgi ve sadakat mutlak anlamda Aşkın Varlığ’a karşıdır. Marcel’in somut felsefi anlayışına göre insan, kendi varlığı için Aşkın Varlık’tan umudunu kesmez. Bu bakımdan onun felsefesinde umut ölüm karşısında ‘sen’in olgusal olarak yok olmasında dahi varlığını ‘ben’ için devam ettirir. Sevgi ve sadakat ile iç içe geçen umut ölüme meydan okur.

Marcel’in varoluşçuluğunu bizler için önemli kılan metafizik değere sahip olan durumları deneyimsel olanla birleştirmesidir. Varlık ve varoluş için geliştirdiği somut kavramalara metafiziksel değer yüklemesi insan varlığının dünyadaki varlığını daha anlamlı hale getirmiştir. Bunun yanı sıra insanın her zaman aşkın bir varlığa ihtiyaç duyduğunu, varlığını ona borçlu olduğunu vurgulamıştır.

KAYNAKÇA

A. KİTAPLAR

- Anderson, T.C., (2006), *A Commentary On Gabriel Marcel's The Mystery Of Being*, Marquette University Press.
- Bayraktar, F., (2014), *Bağlanma Hürriyeti: Bir Gabriel Marcel Okuması*, (1.Baskı), Aktif Düşünce Yayıncılık, Ankara.
- Barrett, W., (2016), *İrrasyonel İnsan*, (2. Baskı), Hece Yayınları, Ankara.
- Bozkurt, N., (1995), *20. Yüzyıl Düşünce Akımları, Yorumlar ve Eleştiriler*, Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Blackham, H.J., (2012), *Altı Varoluşçu Düşünür*, (çev. Ekin Uşşaklı), (2.Baskı), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Cevizci, A., (2011), *Felsefe Sözlüğü*, (1. Baskı), Say Yayınları, İstanbul.
- Cevizci, A., (2010), *Felsefe Sözlüğü*, (7. Baskı), Paradigma Yayıncılık, İstanbul.
- Colette, J., (2006), *Varoluşçuluk*, (çev. Işık Ergüden), (1.Baskı), Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Caputo, J., (2006), *Aspects Of Alteriy*, Fordham University Press, New York.
- Çüçen, A.K., (Ed). (2016), *XX. Yüzyıl Filozofları*, Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- Gürsoy, K., (2014), *Varoluş ve Felsefe*, (2. Baskı), Aktif Düşünce Yayıncılık, Ankara.
- Hernandez, J.G., (2011), *Gabriel Marcel's Ethics Of Hope: Evil, God, Virtue*, Continuum, British Library.
- Hızır, N., (2007), *Felsefe Yazıları*, (2. Baskı), Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Koç, E., (2014), *Gabriel Marcel Üstüne*, (1. Baskı), Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Marcel, G., (1951), *Homo Viator: Introduction To The Metaphysic of Hope*, çev. Emma Craufurd, The Camelot Press Ltd., London And Southampton, Chicago.
- Marcel, G., (2002), *Creative Fidelity*, (çev. Robert Rosthal), Fordham University Press, New York.
- Marcel, G., (2005), *Music and Philosophy*, (Ed. Andrew J. Tallon), Marquette University Press.

- Marcel, G., (2008), *Man against Mass Society*, (çev. G.S. Fraser), St. Augustine's Press, South Bend, Indiana.
- Marcel, G., (1998), *Gabriel Marcel's Perspectives On The Broken World, The Broken World A Four-Act Play*, (çev. Katharine Rose Hanley), Marquette University Press.
- Marcel, G., (1949), *Being and Having*, (çev. Katharine Farrer), The University Press, Glasgow.
- Marcel, G., (1950), *The Mystery Of Being vol. I: Reflection and Mystery*, (çev. G.S. Fraser), The Harvill Press Ltd., Great Britain.
- Marcus, P., (2013), *In Search Of The Spiritual: Gabriel Marcel*, Psychoanalysis and The Sacred, Karnac, Great Britain.
- Marcel, G., (1999), “Ontolojik Muamma Üzerine”, *Metafizik Nedir?*, (çev. Ahmet Aydoğan), (1.Baskı), Birey Yayınları, İstanbul.
- Magill, F., (1971), *Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasığı*, (çev. Vahap Mutal), (1.Baskı), Hareket Yayınları, İstanbul.
- Muşta, C., (1988), *Gabriel Marcel'in Varoluşçuluğu*, (1.Baskı), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Pax, C., (1972), *An Existential Approach To God: A Study of Gabriel Marcel*, Martinus Nijhoff, The Hague, Netherlands.
- Sartre, J.P., (2015), *Varoluşçuluk*, (çev. Asım Bezirci), (25.Baskı), Say Yayınları, İstanbul.
- Topdemir, H.G., Unat, Y., (2012), *Bilim Tarihi*, (4.Baskı), Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Timuçin, A., (2004), *Düşünce Tarihi 3: Gerçekçi Düşüncenin Çağdaş Görünümü*, (5.Baskı), Bulut Yayınları, İstanbul.
- Uygur, N., (2004), *Kültür Kuramı*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Reneaux, R., (1994), *Egzistansiyalizm Üzerine Dersler*, (çev. Murtaza Korlaelçi), Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.
- Scribft, Alan, D., (2006), *Twentieth-Century French Philosophy Key Themes and Thinkers*, USA.
- West, D., (1998), *Kıta Avrupa Felsefesine Giriş*, (çev. Ahmet Cevizci), (1.Baskı), Paradigma Yayınları, İstanbul.

B. MAKALELER

Anderson, T.C.,“Atheistic And Christian Existentialism: A Comparison Of Sartre And Marcel”,*Cambridge Scholars Publishing*, 2010, ss. 44-63

Colin, P.,“Gabriel Marcel’de Dini Tecrübe ve Anlaşılabilirlik”,*Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*,(çev. Murtaza Korlaelçi), 2011, (52), ss. 305-325.

Gündoğdu, H.,“Varoluşçu Felsefelerdeki Bazı Ortak Özellikler”,*Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, VII, 2007, (1), ss. 95-132.

Koç, E.,“Gabriel Marcel’e Göre Savaş Nedeni Olarak Soyutlama Ruhu”,*Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Nisan 2015, (37), ss. 619-628.

Koç, E.,“Bir Umut Metafiziği Olarak Gabriel Marcel Felsefesi”,*SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2008, (18), ss. 171-194.

Korlaelçi, M.,“Gabriel Marcel’in Din Anlayışı”, II. Türkiye Felsefe, Mantık ve Bilim Tarihi Sempozyumu,İzmir, 1987, ss. 211-220.

Korlaelçi, M.,“Gabriel Marcel’de Teknik ve Günah”,*Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1989, (3), ss. 239-253.

Marcel, G.,“Birincil Ve İkincil Refleksiyon: Varoluşun Dayanak Noktası”,*Beytül Hikme*, (çev. Emin Çelebi), 2015, (2), ss. 221-247.

C. İNTERNET KAYNAKLARI

[http:// www.gabrielmarcel.blogspot.com](http://www.gabrielmarcel.blogspot.com). (14. 02. 2018).